

Slutredovisning av uppdraget om förstärkningsteam inom socialtjänsten

Ds 2025:19

Regeringskansliet
Socialdepartementet

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Omslag: Regeringskansliets standard

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1321-7 (tryck)

ISBN 978-91-525-1322-4 (pdf)

ISSN 0284-6012

Till statsrådet

Camilla Waltersson Grönwall

Regeringen beslutade den 27 juli 2023 att inrätta Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område (S 2023:C) vid Socialdepartementet. Delegationen ska utreda vissa brottsförebyggande frågor som faller under socialtjänstens ansvar med målet att förhindra att unga dras in i kriminalitet. Till utredare för delegationen utsågs Martin Valfridsson. Delegationen ska fram till den 29 augusti 2026 biträda departementet med kunskap, analyser och utredningskapacitet. I delegationen ingår två utredningssekreterare, Anna Agardh och Åsa Ljusberg.

Till delegationen har en interdepartemental arbetsgrupp knutits med representanter från Arbetsmarknadsdepartementet, Finansdepartementet, Justitiedepartementet, Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet.

Delegationens första uppdrag är att lämna förslag på hur förstärkningsteam inom socialtjänsten kan utformas och på vilket sätt funktionen bäst stöttar socialtjänsten i arbetet med barn och unga med fokus på det brottsförebyggande arbetet. Den 1 oktober 2024 lämnade delegationen en delredovisning. Delegationen lämnar härmed slutredovisningen av uppdraget om förstärkningsteam inom socialtjänsten. Utredaren svarar ensam för innehållet i promemorian.

Stockholm den 1 juni 2025

Martin Valfridsson

/Anna Agardh
Åsa Ljusberg

Innehåll

Till statsrådet Camilla Waltersson Grönwall.....	1
1 Sammanfattning.....	7
2 Inledning.....	9
3 Delegationens uppdrag och arbete.....	11
3.1 Inspiration från den danska modellen Task Force.....	12
3.2 Arbetet med uppdraget.....	13
3.2.1 Interdepartemental arbetsgrupp	13
3.2.2 Kontakter med Socialstyrelsen	14
3.2.3 Kontakter med kommuner	14
3.2.4 Referensgrupp.....	14
3.2.5 Samråd med andra utredningar	15
3.2.6 Övriga kontakter	15
3.3 Arbetet inför uppstart av pilotverksamheten.....	16
3.3.1 Kommunbesök som underlag för kommunernas behov av stöd	16
3.4 Urval av pilotkommuner	17
4 Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam	19
4.1 Uppdraget till Socialstyrelsen	19
4.2 Utformning av förstärkningsteam	19
4.3 Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam i pilotkommunerna	21
4.4 Beskrivning av stöd och aktiviteter i pilotkommunerna	22

4.4.1	Områden för stöd	22
4.4.2	Genomförda aktiviteter	23
4.4.3	Planerade aktiviteter i pilotkommuner som deltagit sedan 2025	27
4.5	Lärdomar och utmaningar under arbetet med förstärkningsteam.....	27
4.6	Lämpliga uppgifter för förstärkningsteam.....	29
4.7	Förstärkningsteamets fortsatta stöd	30
4.7.1	Socialstyrelsens medskick inför förstärkningsteamets fortsatta arbete	31
4.8	Vidareutveckling av arbetet med förstärkningsteam.....	33
5	Arbetet med förstärkningsteam i pilotkommunerna	35
5.1	Motivation för deltagande i pilotverksamheten	35
5.2	Uppstartsfasen i pilotkommunerna.....	36
5.3	Kommunernas kontaktpersoner i arbetet med förstärkningsteam.....	37
5.4	Pilotkommunernas beskrivning av erfarenheter av genomförda aktiviteter.....	37
5.4.1	Deltagare i genomförda aktiviteter	37
5.4.2	Pilotkommunernas medskick från genomförda aktiviteter	38
5.5	Pilotkommunernas beskrivning av samarbetet med förstärkningsteamet.....	41
5.5.1	Kommuner som deltagit sedan början av 2025	42
5.6	Pilotkommunernas medskick till vidareutvecklingen av arbetet med förstärkningsteam.....	43
6	Delegationens förslag och bedömningar	47
6.1	Arbetet med förstärkningsteam bör bli permanent	47
6.2	Utformningen av förstärkningsteam utifrån socialtjänstens behov.....	49

6.3	Lämpliga uppgifter för förstärkningsteam	50
6.4	Antal kommuner som kan få stöd av förstärkningsteam	51
6.5	Urval av kommuner som ska få stöd av förstärkningsteam	53
6.5.1	Brottsförebyggande rådets projekt gällande stöd till kommuner med utsatta områden.....	53
6.5.2	Skolverkets arbete med Samverkan för bästa skola.....	55
6.5.3	Urval av kommuner som får stöd av Task Force.....	55
6.5.4	Socialstyrelsens medskick i ett fortsatt arbete med kriterier för urval för stöd från förstärkningsteam.....	56
6.5.5	Delegationens resonemang gällande urval	58
6.5.6	Delegationens förslag på fortsatt arbete med urval	60
6.6	Utvecklingen av arbetet med förstärkningsteam	60
7	Konsekvenser av förslagen	65
7.1	Inledning.....	65
7.2	Ekonomiska konsekvenser för kommuner	65
7.2.1	Kostnader	66
7.2.2	Minskade kostnader	67
7.3	Samhällsekonomiska konsekvenser	68
7.4	Effekter av förslagen för ett tryggare samhälle med effektiva brottsförebyggande insatser	69
7.5	Konsekvenser av förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv	70
7.5.1	Barn och ungas erfarenheter och åsikter	72
7.6	Konsekvenser av lämnade förslag för jämställdheten	73
7.7	Konsekvenser av förslagen för kommuner.....	74

1 Sammanfattning

Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område har haft i uppdrag att föreslå hur förstärkningsteam på statlig nivå kan utformas för att stötta socialtjänsten i arbetet med barn och unga med fokus på det brottsförebyggande arbetet.

Delegationen föreslog att uppdraget skulle tillfalla Socialstyrelsen. Socialstyrelsen har utformat *ett* förstärkningsteam som består av kompetens från flera delar av myndigheten. Detta har inneburit ett nytt mer verksamhetsnära arbetssätt för Socialstyrelsen.

Förstärkningsteamet har genomfört pilotverksamhet i sex kommuner under 2024 och ytterligare fyra kommuner har tillkommit i början av 2025.

Utifrån pilotkommunernas behov och Socialstyrelsens förutsättningar och uppdrag har förstärkningsteamets arbete inriktats på det stöd som efterfrågats. Kommunerna har exempelvis fått stöd för att förtydliga den sociala barn- och ungdomsvårdens roll i det samlade brottsförebyggande arbetet, stöd för individbaserad systematisk uppföljning, stöd för bedömning av risk, behov och mottaglighet samt stöd för samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri. Genomförandet av stödet har till stor del skett på plats i kommunerna.

Delegationens bedömning är att förstärkningsteamets verksamhetsnära stöd är efterfrågat, att förstärkningsteamets kompetens och stöd bidragit till kunskapsutveckling hos kommunerna samt att förstärkningsteamets närvaro bidragit till att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet med barn och unga.

Förstärkningsteam innebär ett nytt sätt för staten att stötta socialtjänstens brottsförebyggande arbete med barn och unga med syfte att bidra till kunskapsutveckling och god kvalitet.

Delegationens bedömning är att arbetet med förstärkningsteam bör fortsätta och att Socialstyrelsen bör ges ett permanent uppdrag att arbeta långsiktigt med uppdraget.

Delegationen bedömer att de kommuner som bör komma i fråga för stöd av förstärkningsteam bör ha utmaningar med ungdomskriminalitet samt att kommunernas stödbehov ska avse socialtjänstens brottsförebyggande arbete med barn och unga. De bör vidare ha en idé om vilka utmaningar de vill få hjälp med och hur Socialstyrelsens stöd ska omhändertas inom kommunen.

Förstärkningsteamet bör kunna ge stöd till fler kommuner samtidigt jämfört med vad som sker idag. Förstärkningsteamets stöd till en enskild kommun bör pågå som längst i upp till två år.

Socialstyrelsen bör bidra till samverkan på nationell nivå för att bättre samordna det statliga stödet till kommunernas brottsförebyggande arbete.

2 Inledning

Utvecklingen där allt fler barn och unga riskerar att rekryteras och göras delaktiga i kriminella nätverk är ett allvarligt samhällsproblem både utifrån barns utsatthet och samhällets arbete mot organiserad brottslighet. Det grova våldet kryper längre ner i åldrarna med allt yngre som både gärningspersoner och brottsoffer. Kriminella nätverk riktar in sig på och rekryterar barn som är sårbara, där en kombination av riskfaktorer ökar möjligheten att involvera dem i kriminalitet. Regeringen har en tydlig ambition att öka tryggheten i samhället genom att prioritera det brottsförebyggande arbetet med ett samlat fokus på systematiskt arbete, såväl gällande de förebyggande och främjande insatserna som de brottsbekämpande.

Socialtjänsten har ett komplext och mycket betydelsefullt uppdrag i att förebygga sociala problem, främja trygga uppväxtmiljöer och bidra till goda förutsättningar för framtiden för barn och unga. Socialtjänsten ska erbjuda insatser av god kvalitet till barn, unga och deras vårdnadshavare. För att lyckas med sitt uppdrag krävs samverkan med skola, polis, fritid, hälso- och sjukvård samt andra viktiga aktörer.

Den 20 maj 2025 beslutade riksdagen om en ny socialtjänstlag (2025:400), förkortad SoL.¹ Den nya lagen träder i kraft den 1 juli 2025 och innehåller bland annat en ny bestämmelse om att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.² Den nya lagen innehåller även bestämmelser om att kommunen ska planera sina insatser för enskilda och särskilt väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser samt att socialnämnden systematiskt och fortlöpande ska följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.³

¹ Prop. 2024/25:89, bet. 2024/25:SoU23, rskr. 2024/25:210.

² 18 kap. 4 § SoL.

³ 7 kap. 1 § och 5 kap. 2 § SoL.

Vidare ska enligt lagen verksamhet inom socialtjänsten vara av god kvalitet och bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.⁴ Nya åtgärder behöver vidtas för att möjliggöra att det brottsförebyggande arbetet prioriteras och för att socialtjänsten får stöd för att fullgöra sitt uppdrag.

Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område fick i juli 2023 uppdraget att föreslå hur förstärkningsteam kan utformas som en del i att ge socialtjänsten verksamhetsnära stöd.⁵ Att stödja socialtjänsten genom förstärkningsteam är ett nytt sätt för staten att genom kunskapsstyrning stötta socialtjänstens organisation. Arbetssättet har enligt uppdraget prövats i en pilotverksamhet med sex deltagande kommuner sedan 2024 och ytterligare fyra kommuner har tillkommit sedan 2025. Socialstyrelsen har under pilotverksamheten ansvarat för att bygga upp, koordinera och genomföra stödet. I denna slutredovisning redovisas erfarenheter från pilotverksamheten och förslag på hur arbetet med förstärkningsteam kan utformas i en permanent verksamhet.

⁴ 5 kap. 1 § SoL.

⁵ Regeringskansliet, Socialdepartementet. Uppdrag om förstärkningsteam: Bilaga till Regeringskansliets beslut 2023-07-27 § 374.

3 Delegationens uppdrag och arbete

Förstärkningsteam ska stötta socialtjänstens organisation med fokus på verksamhet för barn och unga på platser där kriminalitet och våld eskalerat eller där socialtjänsten är hårt ansträngd.

Direktivet anger att delegationen ska:

- kartlägga vilket behov av stöd som socialtjänsten har och utifrån dessa behov föreslå hur förstärkningsteam kan utformas,
- ta ställning till vilka uppgifter som är lämpliga att lägga på förstärkningsteam,
- analysera och föreslå hur förstärkningsteamerna bör organiseras och lägga upp sitt arbete och vilka aktörer som ska ingå,
- analysera och ta ställning till vilken kompetens och erfarenhet som bör finnas i ett förstärkningsteam,
- i samverkan med en eller flera kommuner upprätta pilotprojekt med förstärkningsteam och redogöra för detta,
- bedöma hur många team som kan inrättas givet de resurser som avsatts till satsningen i budgetpropositionen för 2023,
- föreslå hur urvalet av de kommuner som ska få stöd av förstärkningsteam ska göras,
- lämna förslag på vilken befintlig statlig myndighet som bör ansvara för att bygga upp och koordinera arbetet med förstärkningsteam, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Det övergripande syftet med förstärkningsteam inom socialtjänsten är att åstadkomma ett tryggare samhälle där effektiva brottsförebyggande insatser för målgruppen barn och unga är implementerade i socialtjänsten. Arbetet med förstärkningsteam riktar sig således till den sociala barn- och ungdomsvården och är därmed aktuellt för den delen av socialtjänsten som arbetar med barn och unga upp till 21 år. Avsikten är inte att förstärkningsteam ska arbeta med myndighetsutövning eller direkt stöd till barn och unga och deras familjer. En utgångspunkt är att arbetet ska bidra till en bättre samverkan mellan socialtjänsten och polis, skola, hälso- och sjukvård samt andra aktörer som är viktiga för barnet eller den unge. Enligt uppdraget som gavs till delegationen ska förstärkningsteam prövas i minst fyra pilotverksamheter för att säkerställa funktionen i praktiken.

Delegationens första uppgift var att föreslå vilken befintlig statlig myndighet som bör ansvara för att bygga upp och koordinera arbetet med förstärkningsteam. Delegationen bedömde under hösten 2023 att uppdraget bör tillfalla Socialstyrelsen som är Sveriges förvaltningsmyndighet för socialtjänsten. Myndigheten har sedan tidigare uppdrag att ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom socialtjänsten och ska genom kunskapsstöd bidra till att socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

3.1 Inspiration från den danska modellen Task Force

Inspiration till förstärkningsteam har hämtats från Danmarks arbetsmodell Task Force. Modellen innebär att en grupp medarbetare från Danmarks motsvarighet till Socialstyrelsen, Social- og Boligstyrelsen, samt Överklagandenämnden, Ankestyrelsen, ger råd, stöd och vägledning till kommuner som vill förbättra kvaliteten i handläggningen av den sociala barn- och ungdomsvården.

Social- og Boligstyrelsen har flera lagreglerade uppgifter för den mest specialiserade sociala servicen för barn och unga och för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten ansvarar för en samlad ”videns- og specialrådgivningsorganisation” (VISO) som bland annat svarar på frågor från yrkesverksamma och medborgare och tar fram nationella styr- och stöddokument inom området. Ankestyrelsen är en nationell myndighet som bland annat behandlar

klagomål på den sociala servicen och samordnar praxis i kommunernas verksamhet.

Insatserna som Social- och Boligstyrelsen och Ankestyrelsen ger till kommunerna genom Task Force skräddarsys och anpassas efter den aktuella kommunens behov och förutsättningar. Syftet är att säkerställa en rättssäker handläggning och därmed bidra till ökad kvalitet. Avsikten med arbetet är att ge stöd, arbetet har dock en viss närhet till granskning och inspektion av kommunerna. Arbetet pågår i två år med möjlighet till ett uppföljande möte omkring åtta månader efter avslut.

3.2 Arbetet med uppdraget

Delegationen har hållit sig informerad om och beaktat relevant arbete som pågår i Regeringskansliet. Under arbetet med uppdraget har delegationen inhämtat kunskap från myndigheter, kommuner, pågående utredningar inom området och andra aktörer, vilket redovisas nedan.

Delegationen har under uppstart av pilotverksamheten genomfört flertalet av kommunbesöken, ett antal myndighetsbesök samt avstämning med Task Force tillsammans med representant från Socialstyrelsen.

3.2.1 Interdepartemental arbetsgrupp

En IDA-grupp bestående av representanter från Arbetsmarknadsdepartementet, Finansdepartementet, Justitiedepartementet, Utbildningsdepartementet och Socialdepartementet har bistått delegationen. Det har varit åtta möten med IDA-gruppen. Deltagarna i IDA-gruppen har bidragit med muntliga synpunkter och inspel till uppdraget under mötena. Däremellan har det förevarit enskilda kontakter i vissa avgränsade frågor med ett par deltagare i IDA-gruppen.

3.2.2 Kontakter med Socialstyrelsen

Delegationen har under arbetet med pilotverksamheten haft regelbundna avstämningar med utsedd kontaktperson tillika utredare på Socialstyrelsen. Inför uppstart av arbetet och inför delredovisning samt slutredovisning har även avstämningsmöten genomförts med ansvarig enhetschef. Avstämningsmöten och planeringsmöten inför gemensamma kommunträffar har genomförts tillsammans med delar av förstärkningsteamet vid ett antal tillfällen. Dialog har även förts med ytterligare chefer på myndigheten som deltagit i utvecklingen av förstärkningsteam.

3.2.3 Kontakter med kommuner

Inför och under urvalsprocessen, vid initiala uppstartsmöten, i samband med delredovisning och slutredovisning av uppdraget samt vid kommunträffar har arbete bedrivits genom kontakter med pilotkommunerna: Borlänge kommun, Borås kommun, Huddinge kommun, Håbo kommun, Kalmar kommun, Strängnäs kommun, Sundbybergs kommun, Sundsvalls kommun, Uppsala kommun och Växjö kommun.

Delegationen hade inför uppstart av pilotverksamheten möten med 23 kommuner: Borås kommun, Botkyrka kommun, Eskilstuna kommun, Gävle kommun, Göteborgs kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Håbo kommun, Kalmar kommun, Karlshamns kommun, Linköpings kommun, Malmö kommun, Norrköpings kommun, Stockholms kommun, Strängnäs kommun, Sundbybergs kommun, Sundsvalls kommun, Södertälje kommun, Umeå kommun, Uppsala kommun, Västerås kommun, Växjö kommun och Örebro kommun.

3.2.4 Referensgrupp

Delegationen har tillsammans med Socialstyrelsen sammankallat en referensgrupp under arbetets gång bestående av representanter från Haninge kommun, Malmö kommun, Umeå kommun och Växjö kommun. När Växjö kommun från början av 2025 inkluderades som pilotkommun upphörde deltagandet i referensgruppen. Referens-

gruppen har haft två digitala möten och deltagarna har bidragit med muntliga inspel i arbetet.

3.2.5 Samråd med andra utredningar

Under arbetet har delegationen haft samråd med andra utredningar som haft i uppdrag att utreda frågor som tangerar eller på annat sätt är av relevans för uppdraget. Delegationen har deltagit på tre gemensamma samordningsmöten med Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU (S 2023:13), Nationell samordnare för fler kvalitativa vårdplatser inom den sociala barn- och ungdomsvården (S 2023:G), Utredningen om den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01) och Utredningen om HVB för barn och unga (S 2024:03).

Under arbetet har delegationen även haft möten med Utredningen om ungdomskriminalitetsnämnder (S 2022:11), Utredningen om översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet (U 2023:04), Regeringens nationella samordnare för arbetet mot utanförskap (A 2024:03) samt Nationell samordnare för ett samlat suicidpreventivt arbete (S 2024:D).

3.2.6 Övriga kontakter

Samråd har skett med Brottsförebyggande rådet (Brå), Skolverket, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Statens institutionsstyrelsen (SiS), Polismyndigheten, Barnombudsmannen, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Länsstyrelsen Stockholm, Barnafrid, Akademikerförbundet SSR, Skandia Idéer för livet, Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) och Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtyck vid Länsstyrelsen Östergötland. Vidare har delegationen deltagit vid SKR:s socialchefsnätverk.

Delegationen besökte även Danmark tillsammans med representant från Socialstyrelsen och inhämtade erfarenheter. Möten genomfördes med Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI), Köpenhamns kommun, Social- och Boligstyrelsen och Det Kriminalpræventive Råd.

3.3 Arbetet inför uppstart av pilotverksamheten

Delegationen genomförde från oktober 2023 till januari 2024 möten med 23 kommuners socialtjänst varav Socialstyrelsen deltog på möten med 18 av dessa. Vid flertalet av mötena deltog även representanter från skola och polis. Syftet var att beskriva uppdraget om förstärkningsteam samt att få inspel från kommunerna till arbetet utifrån lokala behov.

3.3.1 Kommunbesök som underlag för kommunernas behov av stöd

Gruppen barn och unga som är i eller löper risk att hamna i kriminalitet är på vissa håll i landet en ny målgrupp utifrån senaste tidens ökning av rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk. Behov av ett målgruppsanpassat arbete för denna grupp har intensifierats i flera kommuner, framför allt på selektiv och indikerad nivå. Ett genomgående behov som kommunerna förmedlade var att få ta del av och få stöd i att implementera de insatser som ger effekt. Ett önskemål som lyftes var att den nationella nivån tydligare pekar ut vilket grundutbud av arbetssätt och insatser som alla kommuner bör ha för målgruppen. Detta skulle enligt kommunrepresentanterna skapa en trygghet för socialtjänsterna att de gör rätt saker och även skapa enhetlighet i landet.

De kommuner delegationen samtalade med nämnde Socialstyrelsens kunskapsguide och kunskapsstöd som ett bra stöd i arbetet. Flera kommuner såg också positivt på att förstärkningsteam kan ge ytterligare möjlighet för Socialstyrelsen att sprida kunskap om vilka arbetssätt som fungerar. Dock påpekades att det kan vara utmanande att få tillgång till utbildning för vissa rekommenderade metoder, då det i ibland är väntetid till utbildningsplatser och licenser från privata aktörer kan vara kostsamma att bära för en kommun med ett relativt litet underlag individer. Önskemål om att Socialstyrelsen ska ha möjlighet att utbilda och hantera licenser för rekommenderade insatser lyftes upprepade gånger (se avsnitt Lärdomar och utmaningar under arbetet med förstärkningsteam).

Många kommuner beskrev ett behov av stöd i kartläggning, analys och systematisk uppföljning av det arbete som genomförs, allt från förebyggande arbete till biståndsbedömda insatser. Flera

kommuner framhöll att de har behov av att få stöd i att inrätta bärande samverkansstrukturer lokalt för att arbeta brottsförebyggande på bred front. Nyckelaktörer som lyftes för samverkan var framför allt skola, polis, fritid, barn- och ungdomspsykiatri och vårdnadshavare. Några kommuner beskrev att samverkan med en eller flera samverkansaktörer varierar över tid och ibland saknas helt, anledningen till detta var framför allt resurser och prioriteringar. Risker beskrevs att barn och unga hamnar mellan verksamheter och därmed inte fångas upp i tid. Kommunerna önskade exempelvis ett ökat samverkansarbete mellan socialtjänst och barnavårdscentral och mellan socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri.

3.4 Urval av pilotkommuner

Enligt direktivet ska delegationen i samverkan med en eller flera kommuner upprätta pilotprojekt med förstärkningsteam och redogöra för detta. Det var därmed delegationens uppgift att genomföra urvalet av kommuner i pilotverksamheten.

I februari 2024 valde delegationen ut sex kommuner för deltagande i pilotprojektet; Borås kommun, Håbo kommun, Kalmar kommun, Sundsvalls kommun, Strängnäs kommun och Uppsala kommun. Kriterier som togs i beaktan vid urvalet var kommunens motivation att delta, kommunens beredskap att ingå i ett utvecklingsarbete och kommunens övriga aktiviteter inom området. Bedömningen av urvalet gjordes utifrån vad som framkom i möten med representanter från ledning och andra funktioner i kommunen.

Kommunerna som valdes ut till pilotverksamheten har en varierande befolkningsstorlek och en geografisk spridning i landet. Alla deltagande kommuner har utmaningar kopplat till barn och unga i kriminalitet och uttryckte motivation att delta i pilotverksamheten. Flera av kommunerna hade initierat eller stod inför uppstart av utvecklingsarbete med fokus på brottsförebyggande arbete. Som ett led i urvalet deltog kommunerna på minst två avstämningssmöten med representanter från Socialstyrelsen och delegationen. Syftet med dessa möten var att föra dialog om behov av stöd och att gemensamt utforska vad samarbetet mellan kommunen och förstärkningsteam kunde komma att innebära. Kommunerna förank-

rade deltagandet inom både tjänstemannaorganisationen och den politiska ledningen.

I början av 2025 möjliggjordes deltagande i pilotverksamheten för ytterligare fyra kommuner; Växjö kommun, Borlänge kommun, Huddinge kommun och Sundbybergs kommun. Urvalet av dessa kommuner gjordes enligt samma kriterier som beskrivs ovan.

4 Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam

Beskrivningen av Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam i denna slutredovisning kommer från Socialstyrelsens underlag inför slutrapport om arbetet med förstärkningsteam.⁶

4.1 Uppdraget till Socialstyrelsen

Genom en ändring i Socialstyrelsens regleringsbrev för 2023 fick myndigheten i uppdrag att utforma och påbörja bemanningen av förstärkningsteam i samverkan med delegationen.⁷ Enligt Socialstyrelsens regleringsbrev för 2024 och 2025 har Socialstyrelsen fått i uppdrag att fortsatt utforma förstärkningsteam i samverkan med delegationen och inom ramen för utformandet genomföra pilotverksamhet av förstärkningsteam.⁸

4.2 Utformning av förstärkningsteam

Uppdraget om förstärkningsteam har inneburit ett utforskat och nytt verksamhetsnära arbetssätt för Socialstyrelsen. För Socialstyrelsen är det angeläget att förstärkningsteamets arbete utgår från samma kunskap om vetenskap, beprövad erfarenhet och rättsliga förutsättningar som myndigheten i övrigt utgår från vid stöd till

⁶ Socialstyrelsen, 2025-04-15, Underlag inför slutrapport om arbete med förstärkningsteam, Dnr 109444/2023.

⁷ Regeringskansliet, Socialdepartementet. Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Socialstyrelsen. Regeringsbeslut 2023-11-16, II:2 S2023/03047, s. 15.

⁸ Regeringskansliet, Socialdepartementet. Regleringsbrev för budgetår 2024 avseende Socialstyrelsen. Regeringsbeslut 2023-12-21, II:4 S2020/05537, S2022 /03076, S2023/03257 (delvis), s. 13; Regeringskansliet, Socialdepartementet. Regleringsbrev för budgetår 2025 avseende Socialstyrelsen. Regeringsbeslut 2024-12-19, II:4 S2024/02156 (delvis), s. 10.

socialtjänsten. Arbetet har därför varit organiserat som en del av myndighetens ordinarie arbete med avdelningsövergripande samverkan och med särskild koppling till samordningen av arbetet med frågor om barn och brott. Teamet har härmed enkelt kunnat dra nytta av och bidra till Socialstyrelsens samlade kompetens inom området.

I arbetet har medarbetare med kompetenser från fem olika avdelningar inom myndigheten deltagit. Avdelningen för kunskapsstyrning för socialtjänsten har varit ansvarig för projektet och lett arbetet. Övriga avdelningar som deltagit med kompetens har varit avdelningen för kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård, rättsavdelningen, avdelningen för analys och kommunikationsavdelningen.

Funktionerna i förstärkningsteamet har varit projektledare och utredare/projektmedarbetare samt viss tid medicinskt sakkunnig. Funktionerna har kompetens inom social barn- och ungdomsvård inklusive bedömning och insatser vid normbrytande beteende och risker för brottslighet, socialtjänstens insatser för barn och unga med funktionsnedsättning, kartläggning och analys, juridik, implementering och pedagogiskt stöd, barn- och ungdomspsykiatri, samverkan mellan huvudmän och verksamheter, forskning om socialtjänstens insatser vid normbrytande beteende och risker för brottslighet bland barn och unga samt kommunikation. I vissa frågor om implementering har extern expertis anlåtts. Någon särskild kompetens har inte saknats i förstärkningsteamet men Socialstyrelsen ringade tidigt in förändringsledning eller ledning och styrning som ytterligare ett möjligt kompetensområde för teamet.

Under 2024 rekryterades fyra personer för att huvudsakligen arbeta i förstärkningsteamet. I projektgruppen på Socialstyrelsen har 14 personer ingått som huvudsakligen eller till stor del har arbetat i förstärkningsteamet, men deras insatser har varierat något över tid. Ytterligare närmare tio personer har varit delaktiga i arbetet sedan början av 2024, men ofta bara enstaka dagar för stöd i någon viss fråga.

Omkring tio medarbetare har varit verksamma inom förstärkningsteamet vid en viss tidpunkt. Sedan 2024 har två medarbetare i förstärkningsteamet varit kontaktpersoner för alla kommuner som deltagit i arbetet. Det har underlättat en sammanhållen planering av teamets aktiviteter och överblick av de aktiviteter som genomförts

samtidigt. Varje kommun har oftast endast haft kontakt med tre till fyra medarbetare i förstärkningsteamet.

4.3 Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam i pilotkommunerna

Efter att delegationen inkluderat en kommun hade förstärkningsteamet inledande dialogmöten med kommunen om dess behov och förutsättningar för stöd. Vissa kommuner hade från början tydliga egna önskemål, andra kommuner ville att förstärkningsteamet skulle ge förslag på aktiviteter. Därefter gjorde Socialstyrelsen en bedömning av vilka aktiviteter som var lämpliga att genomföra och gick vidare med att planera genomförandet av dem tillsammans med kommunen. Dialog- och planeringsmöten genomfördes både digitalt och på plats.

De inledande dialog- och planeringsmötena tog längre tid än vad som avsågs från början i några kommuner. En orsak var att pilotverksamheten varit utforskade och att frågeställningar och underlag för bedömningar av aktiviteter behövde tas fram och hanteras av både Socialstyrelsen och kommunerna under arbetets gång. En annan orsak var att kommunerna inte alltid snabbt kunde avsätta tid för möten med förstärkningsteam.

Kommunernas kontaktpersoner har varit chefer och verksamhetsutvecklare. Socialstyrelsens erfarenhet från pilotverksamheten är att samverkan med kommunen fungerat bäst när chefer och verksamhetsutvecklare tillsammans varit kontaktpersoner eller att verksamhetsutvecklare varit det men ändå haft med exempelvis enhetschefer på mötena med förstärkningsteamet. Att chefsled med mandat har deltagit i arbetet har bidragit till förankring av arbetet i aktuell verksamhet inom kommunen.

Socialstyrelsen har under arbetets gång tagit kontakt med representanter från Brå, från länsstyrelser och med utvecklingsledare inom regionala samverkans- och stödstrukturer (RSS). Detta för att även informera de aktörer på nationell och regional nivå som stöttar kommunerna i angränsande arbetsområden. Avsikten har varit att undvika dubbelarbete och parallella spår utifrån alla initiativ och uppdrag som pågår. Flera av pilotkommunerna ingår i andra satsningar eller projekt via myndigheter eller privata aktörer och vid

behov har även förstärkningsteamet synkroniserat detta lokalt. Interna kontakter inom Socialstyrelsen har också tagits om angränsande uppdrag och projekt.

I samverkan med delegationen har Socialstyrelsen också bjudit in alla kommuner som deltar i pilotverksamheten till fyra gemensamma möten under 2024 och 2025, tre digitala och ett fysiskt. Ytterligare ett fysiskt möte kommer att hållas under 2025. Vid dessa möten har gemensamma frågor om brottsförebyggande arbete i social barn- och ungdomsvård diskuterats, både med inriktning på pilotverksamheten och erfarenhetsutbyte mellan kommunerna. Vid några möten har inbjudna föreläsare beskrivit aktuella forsknings- och utvecklingsarbeten samt pågående nationella aktiviteter inom det brottsförebyggande området.

4.4 Beskrivning av stöd och aktiviteter i pilotkommunerna

Utifrån de behov som pilotkommunerna har lyft och Socialstyrelsens myndighetsuppdrag och ansvarsområden så har förstärkningsteamets arbete inriktats på fyra områden för stöd.⁹ De olika delarna av stödet kompletterar varandra. Insatser från förstärkningsteamet inom områdena har varierat mellan pilotkommunerna och de konkreta aktiviteterna har planerats i samverkan med respektive kommun. Gränserna mellan de olika aktiviteterna har inte alltid varit skarpa och aktiviteterna har varierat betydligt i omfattning. Nedan följer vilka områden för stöd som Socialstyrelsens arbete inriktats på, vilket stöd som ingår i respektive område samt vilka aktiviteter som har genomförts.

4.4.1 Områden för stöd

Stöd för att implementera bästa tillgängliga kunskap

- implementering av risk- behov- och mottaglighetsmodellen (RBM-modellen)

⁹ Socialstyrelsen, 2024-08-12, *Projektplan för pilotverksamhet med förstärkningsteam för brottsförebyggande arbete i social barn- och ungdomsvård*, Dnr 109444/2023.

- kartläggning och analys för beslut om val av kunskapsbaserade insatser
- stöd för arbetet med barn som avhoppare.

Stöd för sammanhang och systematik för god kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete

- stöd för arbetet med skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF) och sociala insatsgrupper (SIG)
- processtöd och kunskapshöjande insatser för samverkan inom kommunen, bland annat om roller, ansvar, insatser och samverkansformer för ett optimalt brottsförebyggande arbete
- stöd för analys av insatser för olika målgrupper.

Stöd för lokalt utvecklingsarbete av lokala insatser och arbetsformer

I området ingår bland annat dialog om insatser för placerade barn och unga utifrån Socialstyrelsens kunskapsstöd.

Stöd för socialtjänstens kontakt med barn- och ungdomspsykiatri

I stödområdet ingår bland annat utveckling av underlag vid remisser samt stöd i kontakter med regioner.

4.4.2 Genomförda aktiviteter

Aktiviteter har genomförts inom områdena för stöd. I vissa fall har en aktivitet i en pilotkommun lett till att ett annat område för stöd blivit aktuellt. Exempelvis har stöd för RBM-modellen i en kommun övergått till stöd för ett lokalt utvecklingsarbete med inriktning på målgrupper och insatser. Vidare har stöd för val av kunskapsbaserade insatser i en annan kommun förenats med frågor om intern samverkan i kommunen.

Genomförandet av aktiviteter och stödet har till stor del getts på plats i kommunerna. Kommuner har bjudit in företrädare för andra delar av socialtjänsten, andra förvaltningar och Polismyndigheten till föreläsningar. I vissa fall har dessa företrädare också involverats i arbetet med kartläggningar och analysstöd.

Inom ramen för arbetet med förstärkningsteam har diskussion påbörjats om RBM-modellen kan användas som utgångspunkt för ett gemensamt språk vid samverkan mellan den sociala barn- och ungdomsvården och andra verksamheter såsom kommunens funktionshindersverksamhet och psykiatri.

Presentationer för socialnämnden har varit aktuella i ett par kommuner.

Implementering av bästa tillgängliga kunskap

RBM-modellen

I tre pilotkommuner genomförde förstärkningsteamet föreläsningar och workshoppar om systematiskt arbete med att bedöma risk, behov och mottaglighet enligt RBM-modellen med inriktning på socialtjänstens arbete med barn och unga med normbrytande beteende och risk för att begå brott.

Kartläggning och analys för beslut om val av kunskapsbaserade insatser

I en pilotkommun genomfördes kartläggningsarbete och analysstöd för beslut om val av kunskapsbaserade insatser. Stödet utmynnade i kunskapsunderlag och analyser som kan ligga till grund för kommunens val av insatser enligt bästa tillgängliga kunskap för den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete och en planerad implementering av dessa insatser. Förstärkningsteamet har gått igenom lokala dokument, intervjuat medarbetare i kommunen och socialnämndens ordförande samt analyserat nationella och lokala data om barn och unga i kommunen. Extern vetenskaplig expertis inom implementeringsområdet har medverkat

som stöd till förstärkningsteamet. Resultat har återkopplats skriftligen samt presenterats och diskuterats på två workshoppar.

Stöd för implementering av arbetet med barn som avhoppare

Två pilotkommuner fick stöd för arbetet med barn som avhoppare genom att inkluderas i Socialstyrelsens nätverk med kommuner om frågor kring barn som avhoppare.

Stöd för sammanhang och systematik för god kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete

Stöd för arbetet med SSPF och SIG

En pilotkommun fick stöd av förstärkningsteamet och extern expert inom området med implementering av SSPF.

Två kommuner fick stöd genom dialoger med förstärkningsteamet om individbaserad systematisk uppföljning av SSPF och SIG.

Processtöd och kunskapshöjande insatser för samverkan inom kommunen, bland annat om roller, ansvar, insatser och samverkansformer för ett optimalt brottsförebyggande arbete

I en pilotkommun genomfördes kartläggningsarbete och analysstöd för att få överblick av kommunens förebyggande och brottsförebyggande arbete riktat mot barn och unga. Flera förvaltningar inom kommunen omfattades av kartläggningen och intervjuer och dokumentstudier har genomförts. Förstärkningsteamet har använt en analysmodell som utgår från preventionsnivåer och målgrupper för att bistå med sortering och visualisering av materialet avseende arbetssätt och aktiviteter i det förebyggande och brottsförebyggande arbetet. Resultaten har sammanställts i en rapport som har presenterats och diskuterats på två workshoppar.

Stöd för lokalt utvecklingsarbete av lokala insatser och arbetsformer

Stöd för uppföljning och analys av insatser för olika målgrupper

En pilotkommun fick stöd genom att förstärkningsteamet bistod kommunen i en kartläggning av kommunens egna brottsförebyggande insatser. Fokus låg på de målgrupper som nås av kommunens insatser och målet var att identifiera målgrupper som inte nås. Förstärkningsteamet har deltagit i intervjuer med personal och analysstöd har genomförts. Underlaget ska ligga till grund för arbetet inför den nya socialtjänstlagen.

En pilotkommun fick stöd genom dialog med förstärkningsteamet om insatser för placerade barn och unga i anslutning till ett utvecklingsarbete som kommunen planerade med fokus på behandlingsfamiljer.

Stöd för socialtjänstens kontakt med barn- och ungdomspsykiatri

Förstärkningsteamet har efter dialog med pilotkommunerna haft kontakt med huvuddelen av regionerna i de län där kommunerna är belägna om samverkan mellan den sociala barn- och ungdomsvården och barn- och ungdomspsykiatri om barn och unga med normbrytande beteende och risker för att begå brott. I ett par kommuner och regioner finns ett uttalat intresse att gå vidare med stöd från förstärkningsteamet.

Förstärkningsteamet bjöd även in pilotkommunerna, berörda regioner och andra aktörer till en webbsänd halvdagskonferens om samverkan mellan social barn- och ungdomsvård och barn- och ungdomspsykiatri.¹⁰ Innehållet har gjorts tillgängligt på webben. Förstärkningsteamets arbete med frågor om samverkan har genomförts i nära anslutning till Socialstyrelsens övriga uppdrag och projekt inom området.

¹⁰ <https://qcnl.tv/p/kuIc1IIQ8JJlnznRDu6JHQ>.

4.4.3 Planerade aktiviteter i pilotkommuner som deltagit sedan 2025

Aktiviteter planeras genomföras under året i de fyra kommuner som har deltagit i pilotverksamheten sedan 2025. Pilotkommunerna har efterfrågat stöd för att förtydliga den sociala barn- och ungdomsvårdens roll i kommunens samlade brottsförebyggande arbete, stöd för individbaserad systematisk uppföljning och RBM-modellen samt stöd för samverkan mellan den sociala barn- och ungdomsvården och skolan om barn med funktionsnedsättning och deras möjlighet att fullfölja skolgången med goda resultat.

4.5 Lärdomar och utmaningar under arbetet med förstärkningsteam

För Socialstyrelsen har förstärkningsteamets arbete med verksamhetsnära stöd i pilotverksamheten inneburit utmaningar, men också gett flera viktiga insikter och erfarenheter samt bidragit till ett eget lärande.

Grundläggande förutsättningar för arbetet har varit teamets lyhörddhet mot kommunernas förutsättningar samt respekt och följsamhet mot Socialstyrelsens grunduppdrag som myndighet. Pilotverksamheten har också inneburit att myndigheten behövt arbeta sig fram till svar på frågor som annars ofta är utgångspunkter för uppdrag samtidigt som de tillsammans med kommunerna utformat aktiviteter för konkret stöd. Organisation av förstärkningsteam internt på Socialstyrelsen med en styrgrupp och projektgrupp med representanter från flera avdelningar har haft stor betydelse, eftersom frågor har kunnat diskuteras ur flera perspektiv för att pröva olika lösningar.

Arbetet har sammantaget varit stegvist och utforskande vilket har ställt krav på öppenhet för förändringar för både Socialstyrelsen och kommunerna. Utmaningarna har i viss mån blivit större när förstärkningsteamet och kommunerna inte kunnat tydliggöra ömsesidiga förväntningar i överenskommelser.

Genom förstärkningsteam har Socialstyrelsen fått insikt i vikten av ett fortsatt arbete på nationell nivå för att tydliggöra innebörden av brottsförebyggande arbete inom social barn- och ungdomsvård i förhållande till annat förebyggande arbete inom socialtjänsten.

Samtidigt har arbetet med förstärkningsteam visat att det som är grundläggande för den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete är detsamma som för barn- och ungdomsvården i övrigt. Fundamentalt är systematiskt arbete med att planera, genomföra och följa upp kunskapsbaserade insatser till enskilda med god kvalitet på olika preventionsnivåer samt samverkan vid behov med andra verksamheter. Arbetet förutsätter användning av nationella och lokala data för att identifiera målgrupper i det brottsförebyggande arbetet.

Under pilotverksamheten har förstärkningsteamet sett exempel på oklarheter om vilka målgrupper som det lokala brottsförebyggande arbetet ska inriktas på, vilka metoder och arbetssätt som är ändamålsenliga och hur uppföljningen ska gå till. För Socialstyrelsen har detta bidragit till viktiga insikter om betydelsen av myndighetens stöd för dessa delar av arbetet och inte enbart för de insatser som rekommenderas för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott.

Arbetet har vidare gett viktiga insikter i att kommunerna själva måste ansvara för att fortsätta med insatser en längre tid för att det stöd som Socialstyrelsen ger ska bidra till en hållbar lokal implementering. Betydelsen av detta gäller arbetet med såväl enskilda insatser som exempelvis RBM-modellen och individbaserad systematisk uppföljning.

Pilotkommuner har av Socialstyrelsen efterfrågat stöd i utbildning i kunskapsbaserade metoder, särskilt de som myndigheten nämner i sitt kunskapsstöd. Metoderna ägs dock av metodföreträdare som svarar för utbildning och licensiering. Socialstyrelsen har däremot kunnat utbilda i principer och grundläggande element som metoderna bygger på, bland annat principerna om risk, behov och mottaglighet. Genom att kombinera föreläsningar med workshoppar har förstärkningsteamet kunnat stödja kommuner gällande användning av RBM-modellen i dagligt arbete. Det stödet har varit en viktig del av förstärkningsteamets arbete under pilotverksamheten. En särskild utmaning har dock varit att ge konkret stöd vid workshoppar utan att gå in i frågor om enskilda barn och unga.

När det gäller samverkan finns det en efterfrågan från kommunerna om stöd, både för samverkan med verksamheter utanför kommunen, särskilt hälso- och sjukvården, och för samverkan med verksamheter i kommunen som berörs av det

brottsförebyggande arbetet. Regionerna har dock inte omfattats av regeringsuppdraget och skolan ingår inte i Socialstyrelsens kompetensområde. Det är därför enligt Socialstyrelsen oklart hur mycket stöd som teamet kunnat och kan erbjuda. Socialstyrelsen lyfter också en utmaning i att det finns uttalade nationella förväntningar på den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete som inte motsvaras av samma förväntningar på de verksamheter som barn- och ungdomsvården ofta behöver samverka med för att kunna ta sitt ansvar.

Ytterligare en utmaning för både kommunerna och Socialstyrelsen har varit det stora utbudet av statliga satsningar och aktiviteter som just nu finns för det brottsförebyggande arbetet. Brå arbetar med verksamhetsnära stöd till kommuner inom området och länsstyrelserna med uppdrag som delvis ligger nära Socialstyrelsens. Till det kommer utvecklingen av samverkansstrukturen gällande barn och unga i organiserad brottslighet (Bob) och omställningen till en ny socialtjänstlag. Stöd till socialtjänstens brottsförebyggande arbete är en del av stödet till omställningen. Samtidigt hanteras frågor om brottsförebyggande arbete ofta för sig.

4.6 Lämpliga uppgifter för förstärkningsteam

Enligt Socialstyrelsen är de uppgifter förstärkningsteam har haft under pilotverksamheten fortsatt lämpliga att lägga på teamet. Detta utifrån kommunernas behov samt att sådant stöd kan ges i enlighet med Socialstyrelsens förutsättningar som förvaltningsmyndighet och uppdrag enligt myndighetens instruktion. Det finns enligt myndigheten också skäl för att teamet under åtminstone ytterligare en tid ska kunna arbeta med aktiviteter på olika preventionsnivåer.

Socialstyrelsen understryker också att en förändring som innebär att myndigheten övertar något ansvar från kommunerna, går in i individuella ärenden och efterfrågar känsliga personuppgifter eller arbetar med tillsyn eller granskning varken är önskvärd eller förenlig med Socialstyrelsens förutsättningar som myndighet. I ett fortsatt arbete är det enligt myndigheten nödvändigt att tydliggöra och upprätthålla dessa avgränsningar.

4.7 Förstärkningsteamets fortsatta stöd

Pilotverksamheten har visat att det som är grundläggande för den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete till stor del är detsamma som för barn- och ungdomsvårdens arbete i övrigt: systematiskt arbete med att planera, genomföra och följa upp kunskapsbaserade insatser till enskilda med god kvalitet på olika preventionsnivåer samt samverkan vid behov med andra verksamheter. I detta ingår en hållbar lokal implementering av kunskapsbaserade insatser.

Socialstyrelsen hänvisar till regeringens förslag till ny socialtjänstlag som ger flera viktiga utgångspunkter och lägger en god grund för kommunernas ansvar att stärka systematik och sammanhang, inklusive samverkan, i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete. Utifrån förstärkningsteamets arbete kan det arbetet delas upp i frågor om planering, genomförande och uppföljning av insatser på två nivåer. Dels en övergripande nivå som gäller arbetsformer, resurser och andra förutsättningar för insatserna som ges. Dels en nivå som gäller socialtjänstens direkta insatser till enskilda barn, unga och familjer och som erbjuds enskilt eller i grupp, både med och utan biståndsbeslut.

Under pilotverksamheten har förstärkningsteamet arbetat med ovan beskrivna olika delar och tagit fram underlag och exempel som kan användas och utvecklas vidare för en helhetssyn av den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete, särskilt när det gäller planering och uppföljning av insatser. Socialstyrelsens stöd för uppföljning består i dag främst av individbaserad systematisk uppföljning (ISU) och myndigheten påtalar att stöd för annan uppföljning eventuellt kan behöva tas fram. Socialstyrelsens bedömning är att stödet bör inriktas på att ge enskilda kommuner stöd efter deras behov för lokala utvecklingsarbeten som kommunerna själva ansvarar för med inriktning på sammanhang, systematik och god kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete. Stödet bör omfatta aktiviteter med inriktning på planering, genomförande och uppföljning av insatser till enskilda, särskilt stöd för implementering av bästa tillgängliga kunskap samt underlag för hållbar implementering av sådan kunskap

och samverkan om insatser. Stödet kan ges för det samlade arbetet eller för delar som särskilt behöver stärkas eller utvecklas.

Socialstyrelsen lyfter att ett utforskande arbete i viss mån kommer att behövas även efter pilotverksamheten. Vidare behöver formerna för verksamhetsnära stöd från staten utvecklas utifrån uppföljningar av erfarenheter och resultat av stödet.

När det gäller Socialstyrelsens ansvar är det enligt myndigheten angeläget att stödet till enskilda kommuner blir en integrerad del av styrningen med kunskap genom regional samverkan och lärande på nationell nivå inom socialtjänstens område. Det handlar både om att motivera kostnader som stödet innebär för statens aktiviteter i ett fåtal kommuner och om att använda förstärkningsteamet som en väg till nya insikter och erfarenheter om utveckling av nya eller befintliga nationella och regionala aktiviteter.

4.7.1 Socialstyrelsens medskick inför förstärkningsteamets fortsatta arbete

Erfarenheterna från pilotverksamheten visar enligt Socialstyrelsen att förstärkningsteamets arbete i större utsträckning behöver utformas utifrån tre grundläggande förutsättningar:

- kommunens ansvar för sammanhang, systematik och samverkan i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottförebyggande arbete med inriktning på planering, genomförande och uppföljning av insatser,
- kommunens ansvar för utvecklingsarbete där förstärkningsteamet kan bidra med stöd i vissa delar och
- Socialstyrelsens ansvar för att förstärkningsteamets stöd integreras i styrningen med kunskap på nationell och regional nivå inom socialtjänstens område.

Socialstyrelsen anser att dessa förutsättningar ska vara avgörande redan vid beslut om att en kommun ska få stöd från förstärkningsteamet. Bakgrunden till detta är att det har varit utmanande för förstärkningsteamet att arbeta med aktiviteter som sedan inte har omhändertagits i ordinarie utvecklingsarbete eller planer. Socialstyrelsen menar att även om aktiviteterna och förstärkningsteamets

arbete har fått positiv respons från kommunerna finns en osäkerhet om vilken nytta de ger på kort och lång sikt.

Socialstyrelsen anser att myndigheten behöver stödja kommunerna att göra analyser och egna bedömningar utifrån sitt utgångsläge, sina förändringsbehov och sina förutsättningar att genomföra förändringsarbeten. Stöd för kommunernas egna analyser och bedömningar kan också vara underlag för ansökningar om stöd från förstärkningsteamet och initial planering av teamets insatser. Stödet kan också vara tillgängligt för kommuner som vill bedriva egna förändringsarbeten utan stöd från förstärkningsteamet.

Socialstyrelsens verksamhetsnära stöd behöver bidra till förändringsarbeten som kommunerna själva ser behov av och driver med egna syften och mål. Exempelvis har stöd i form av kartläggning och analys varit efterfrågat under pilotverksamheten och bör enligt Socialstyrelsen även i fortsättningen kunna vara en del av förstärkningsteamets aktiviteter. Socialstyrelsen anser dock att stödet endast bör ges om aktiviteterna ingår i ett samlat utvecklingsarbete som kommunen själv ansvarar för och att det från början finns en plan för hur resultat ska användas som underlag för bedömningar och beslut inom kommunen. Risken som Socialstyrelsen ser är annars att exempelvis kartläggningar och analyser inte motsvarar kommunens behov eller att resultaten inte tas till vara och kommer till nytta i det lokala arbetet. Socialstyrelsens och kommunernas ömsesidiga åtagande behöver bli tydligare vid beskrivning av stödet och i överenskommelser om förstärkningsteamets arbete i kommunen.

Förstärkningsteamets stöd bör också variera i omfattning efter kommunernas behov och förutsättningar och till exempel enbart kunna avse enskilda aktiviteter. Stödet bör kunna ges upp till två år.

Socialstyrelsen uppskattar att omkring fem nya kommuner varje år bör kunna få stöd från förstärkningsteam givet de resurser som avsatts. Uppskattningen görs utifrån möjligheterna att hålla ihop förstärkningsteamets kommunkontakter, överblicka planerade och pågående aktiviteter och hålla ihop myndighetens eget lärande av arbetet och samverkan med andra nationella och regionala aktörer. Eftersom stödet bör kunna ges i upp till två år innebär detta att omkring tio kommuner kan få stöd samtidigt under ett år. Antalet kan enligt Socialstyrelsen vara något högre om flera kommuner bara behöver stöd för avgränsade aktiviteter.

Socialstyrelsen anser att kommuners möjlighet att planera och genomföra sin del av kontakten med förstärkningsteam skulle öka om staten finansierar en viss del av den lokala projektledningen. Socialstyrelsen har positiva erfarenheter av att viss tid för lokal projektledning finansieras av staten från bland annat det utvecklingsarbete som genomförts i samverkan med Skolverket om tidiga och samordnade insatser (TSI) i socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården.

4.8 Vidareutveckling av arbetet med förstärkningsteam

Inför uppstart av pilotverksamheten hade Socialstyrelsen kontakt med andra myndigheter och verksamheter som redan har uppdrag om verksamhetsnära stöd, bland annat Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Barnafrid. Socialstyrelsen har under arbetets gång inlett kontakter med Brå, länsstyrelser, Kriminalvården och regionala utvecklingsledare inom social barn- och ungdomsvård om teamets uppdrag och arbete. Fortsatt utveckling av samverkan inkluderar även Polismyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) utifrån deras uppdrag inom det brottsförebyggande området. Socialstyrelsen uppger att det behövs former för erfarenhetsutbyte och lärande av statens arbete med verksamhetsnära stöd så att insatserna blir så ändamålsenliga och effektiva som möjligt. Det gäller arbetssätt och förutsättningar för arbetet, men i viss mån också kring sakfrågor inom just brottsförebyggande arbete.

När det gäller samverkan har stöd efterfrågats av kommunerna, främst stöd för samverkan med psykiatri. Förstärkningsteamet har aktivt arbetat med frågor om samverkan mellan sociala barn- och ungdomsvården och hälso- och sjukvården, främst psykiatri, trots att det nuvarande uppdraget inte ger någon särskild grund för det eftersom regionerna inte nämns direkt. En sådan ändring av uppdraget skulle enligt Socialstyrelsen vara möjlig eftersom Socialstyrelsen är förvaltningsmyndighet för både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Förhållandet till andra uppdrag och arbeten behöver dock beaktas inför en sådan ändring. Socialstyrelsen har

exempelvis ett uppdrag om utvecklingsteam med inriktning på barn- och ungdomspsykiatri.¹¹

Socialstyrelsen lyfter en intressant utveckling av arbetet med förstärkningsteam som framkom i möte med delegationens referensgrupp för pilotverksamheten. Önskemål lyftes om möjlighet för andra kommuner, som inte inlett ett direkt samarbete med teamet, att kunna ställa frågor och ha kontakt med förstärkningsteamet. Den danska Task Force som tidigare nämnts, har just ett myndighetsuppdrag om rådgivning och annat direkt stöd till kommunerna. Om detta skulle utvecklas som en del av förstärkningsteamets uppgifter behöver dock kopplingen mellan teamet och främst regionala aktörer undersökas, både för en god resursanvändning och för tydlighet om ansvaret hos olika aktörer i förhållande till kommunerna.

Socialstyrelsen har också under pilotverksamheten identifierat att frågor om funktionshinderperspektiv och barnets delaktighet i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete behöver bli en tydligare del av förstärkningsteamets arbete.

Pilotverksamheten har inte varit kopplad till uppföljning, utvärdering eller följeforskning. Socialstyrelsen ser ett behov av att följa upp vissa delar av teamets arbete för sitt eget lärande och sin kvalitetsutveckling. Ett område som lyfts är arbetet med RBM-modellen i form av föreläsningar och workshoppar. Socialstyrelsen önskar undersöka om stödet uppfattas som tillräckligt konkret och användbart av de som deltagit i aktiviteterna och eventuella behov av utveckling. Ett annat område för uppföljning är teamets stöd för kartläggning och analys. Det är en aktivitet som efterfrågas av kommuner samtidigt som det behöver bli tydligare hur förstärkningsteamets aktiviteter ska bli så ändamålsenlig som möjligt för att bidra till att utveckla den sociala barn- och ungdomsvårdens lokala brottsförebyggande arbete.

¹¹ Uppdrag om nationella utvecklingsteam inom den specialiserade psykiatriska vården, S2024/01463 (delvis).

5 Arbetet med förstärkningsteam i pilotkommunerna

Delegationen besökte i augusti och september 2024 alla de sex pilotkommuner som deltagit sedan pilotverksamhetens start inför delredovisningen av uppdraget.¹² Underlag till slutredovisningen av uppdraget har inhämtats under april 2025 genom nya besök i alla sex pilotkommuner samt digitala möten med de fyra kommuner som tillkommit i pilotverksamheten sedan början av 2025. Vilka funktioner och hur många kommunföreträdare som deltagit vid dessa möten har varierat men representanter från både medarbetarnivå och chefsnivå har medverkat. Detta avsnitt beskriver framför allt arbetet som pågått i de sex pilotkommuner som deltagit från start av pilotverksamheten. Samlat medskick från de fyra pilotkommuner som tillkommit från början av 2025 beskrivs separat i ett eget stycke i detta kapitel.

5.1 Motivation för deltagande i pilotverksamheten

Deltagande pilotkommuner uppger att intresset för arbetet med förstärkningsteam väcktes i samband med besök från delegationen och Socialstyrelsen. En av kommunerna blev rekommenderad att ta kontakt med delegationen av SKR. Arbetet med förstärkningsteam kom enligt flera kommuner rätt i tiden när prioritet och fokus låg på insatser för att hindra att barn och unga rekryteras till kriminella nätverk. Några av kommunerna letade efter nya arbetssätt att angripa problematiken och alla kommuner hade påbörjat eller var i uppstart av utvecklingsarbete i någon form inom brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga.

¹² Delredovisning av uppdraget om förstärkningsteam inom socialtjänsten, S2024/01751.

5.2 Uppstartsfasen i pilotkommunerna

Pilotkommunerna beskriver att samverkan med förstärkningsteamet inledningsvis tog en hel del tid i anspråk. I vissa kommuner krävdes flertalet möten tillsammans med förstärkningsteamet för att inventera kommunens behov och matcha lämplig aktivitet. Pilotkommunerna uttrycker en förståelse för att det var ett gemensamt utforskande i och med att det är ett nytt arbetssätt och att förstärkningsteamet inte hade något färdigt koncept att erbjuda. Detta antas ha bidragit till att den inledande fasen upplevdes lite lång i några kommuner. Det var ett gemensamt utforskande och lärande vad samarbetet med förstärkningsteamet skulle innebära för kommunerna. Samtidigt beskrivs processen som fördelaktig då pilotkommunerna aktivt fick delta i behovsinventeringen och välja ut lämpliga aktiviteter. Att arbetet inte varit så styrt från början har uppskattats.

De representanter från pilotkommunerna som hade möten med förstärkningsteamet under uppstartsfasen beskriver att medarbetarna i förstärkningsteamet var lyhörda och hade ett ödmjukt, flexibelt och professionellt förhållningssätt.

Alla pilotkommuner uppger att det har varit tydligt från början att förstärkningsteamet har prioriterat arbetet. Det har varit enkelt att få till stånd mötestider och medarbetare i förstärkningsteamet har varit lätta att komma i kontakt med. Pilotkommunerna uppger att de har känt sig fria att tala öppet om utmaningar i arbetet, utan att känna sig bedömda. Några pilotkommuner uttrycker att de har känt sig stärkta i arbetet i och med att förstärkningsteamet bekräftat och tagit dem på allvar när de redogjort för utvecklingsområden.

Pilotkommunerna tror att uppstartsfasen framöver kan komma att gå snabbare om förstärkningsteamet har ett antal områden och aktiviteter att presentera. Samtidigt lyfter pilotkommunerna vikten av den utforskande fasen när de fick möjlighet att resonera och bolla behov med förstärkningsteamet. En pilotkommun beskriver att de inte hade genomfört aktiviteter om RBM-modellen om inte förstärkningsteamet lyft in det som ett förslag utifrån behovsinventeringen. Samma kommun uppger att de är mycket nöjda med resultatet och att de valde den aktiviteten.

5.3 Kommunernas kontaktpersoner i arbetet med förstärkningsteam

Ingången i kommunen och de kontaktpersoner som framför allt har haft kontakt med förstärkningsteamet har varierat något under arbetets gång. I huvudsak har funktionerna varit verksamhetsutvecklare, metodutvecklare, samordnare, enhetschef och avdelningschef. Under uppstart av arbetet deltog chefsfunktioner i större utsträckning i möten med förstärkningsteamet. När sedan planering av aktiviteter påbörjades har de flesta pilotkommunerna haft strategiska funktioner som verksamhets- eller metodutvecklare som kontaktperson till förstärkningsteamet. I en pilotkommun har det varit en avdelningschef som varit kontaktperson under hela arbetet. Två pilotkommuner har haft två utsedda kontaktpersoner.

Arbetet med aktiviteterna har förankrats i pilotkommunerna genom att kontaktpersonerna informerat vidare internt om pågående planering och genomförande. En utmaning som kontaktpersonerna i pilotkommunerna beskriver är det i övrigt pressade arbetsläget de befinner sig i. Några kontaktpersoner uppger en avsaknad av tid för reflektion och intern dialog mellan möten med förstärkningsteamet.

Flera deltagande kommuner har under pilotverksamheten uttryckt önskemål om möjlighet att få söka ekonomiskt stöd för del av tjänst i samband med arbetet med förstärkningsteam.

5.4 Pilotkommunernas beskrivning av erfarenheter av genomförda aktiviteter

I kapitlet om Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam (se avsnitt Beskrivning av stöd och aktiviteter i pilotkommunerna) beskrivs områden för stöd och genomförda aktiviteter. I detta avsnitt sammanfattas pilotkommunernas erfarenheter gällande genomförandet av aktiviteterna.

5.4.1 Deltagare i genomförda aktiviteter

Mellan 20 och 120 deltagare har bjudits in att delta i aktiviteterna lokalt. Det har varit medarbetare, chefer och vid några tillfällen även

politisk representation. Föreläsningar i RBM-modellen har inkluderat mellan 50 och 120 deltagare. När förstärkningsteamet har föredragit resultatet av genomförda kartläggningar har uppemot 65 deltagare varit inbjudna.

Flera pilotkommuner beskriver att förstärkningsteamets närvaro lokalt har inneburit en möjlighet att involvera flera enheter i aktiviteterna från både den sociala barn- och ungdomsvården och andra verksamhetsområden i kommunen, vilket troligen inte hade varit möjligt annars. Exempel på verksamheter som har deltagit i aktiviteterna är utredningsenhet inom barn och unga, öppenvårdsvårdsenhet, fritidsverksamhet, fältverksamhet, elevhälsa, hem för vård och boende, stödboende, beställarverksamhet funktionsnedsättning och vuxenenhet. Även representanter från Polismyndigheten, FoU-verksamhet och regionen har deltagit i vissa av aktiviteterna. Det har enligt pilotkommunerna varit mycket värdefullt att det gavs möjlighet att bjuda in samverkansaktörer i arbetet. Till exempel lyfts storföreläsningen i RBM-modellen som en möjlighet att skapa gemensam förståelse och synsätt för arbetet. Några pilotkommuner lyfter även att synergier av detta har märkts av i den lokala Bob-samverkan.

5.4.2 Pilotkommunernas medskick från genomförda aktiviteter

De pilotkommuner som haft aktiviteter gällande RBM-modellen uppger att det har varit mycket värdefullt att få tillgång till en kompetenssatsning för så många medarbetare lokalt och att det inte hade varit möjligt att bekosta utbildning för så många deltagare på annan ort. De efterföljande workshopparna med fördjupning inom de olika områdena av RBM har enligt pilotkommunerna varit särskilt uppskattade av medarbetarna. Flera pilotkommuner beskriver att sammanhang där medarbetare från olika enheter sitter tillsammans och diskuterar sällan eller aldrig möjliggörs. Detta har enligt pilotkommunerna ett värde i sig för utvecklingen av arbetet med målgruppen. Pilotkommunerna uppger att satsningen på RBM-modellen har inneburit en skjuts i ett gemensamt synsätt, förhållningssätt och språk. Det har även aktualiserat behov av implementering av bedömningsinstrument. En pilotkommun uppger att implementeringen av ett valt bedömningsinstrument

hade avstannat, men efter förstärkningsteamets utbildningsinsats om RBM-modellen återupptogs detta arbete. I aktuell kommun har samarbetet med förstärkningsteamet därmed utvecklats till stöd i implementeringen av bedömningsinstrumentet.

En pilotkommun har under pilotverksamheten framför allt haft önskemål om att få föra dialog och bolla frågeställningar om insatser för placerade barn och unga utifrån förstärkningsteamets kunskap inom området. Detta med anledning av kommunens pågående utvecklingsarbete gällande behandlingsfamiljer. Pilotkommunen beskriver att det varit en förmån att få detta stöd från förstärkningsteamet, att dialogerna varit mycket värdefulla och bidragit till att arbetet fick ett nytt fokus och skapat mod internt att påbörja arbetet.

Pilotkommunerna uttrycker att det har varit en utmaning med samverkan med barn- och ungdomspsykiatri under lång tid, men av olika anledningar har något bärande samarbete inte nåtts. En pilotkommun beskriver att oavsett om båda parter upprepat uttalat att det krävs arbete i mellanrummen så görs det inte i praktiken, vilket drabbar målgruppen. De pilotkommuner som har påbörjat arbete inom detta område uppger att förstärkningsteamet närvaro i möten mellan socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri ger mer mandat och tyngd i mötet. Kommunerna uttrycker sig även positivt till att det är just Socialstyrelsen som har uppdraget med förstärkningsteam eftersom myndigheten är kunskapsmyndighet för hela vård och omsorgen. En pilotkommun bjöd in regionrepresentanter att följa Socialstyrelsens webbsända halvdagskonferens på det aktuella temat tillsammans med kommunens medarbetare i socialtjänstens lokal. Kommunen påtalar att detta inte hade varit aktuellt innan fokuset på frågan som arbetet med förstärkningsteamet genererat. Förstärkningsteamet har, tillsammans med en regional utvecklingsledare i ett län, också samordnat ett gemensamt möte med två andra pilotkommuner och regionrepresentanter för att föra dialog om samverkansfrågor.

Flera pilotkommuner har aktualiserat frågan om att det behövs en utökad samverkan internt med de enheter som arbetar med barn och unga med funktionsnedsättning, då det är väl känt att detta är en riskgrupp gällande att dras in i kriminalitet. Pilotkommunerna beskriver organisatoriska utmaningar samt en avsaknad av uttalat ansvar för att skapa en hållbar samverkansstruktur gällande barn med

funktionsnedsättning i brottsförebyggande syfte. Ett antal pilotkommuner har fört inledande dialog med förstärkningsteamet om att ha detta som ett område för stöd.

De pilotkommuner som har fått stöd från förstärkningsteamet genom kartläggning och analys beskriver att de har fått syn på styrkor, utmaningar och utvecklingsområden i arbetet som de inte tidigare uppmärksammat. En pilotkommun beskriver att kartläggningen gav insikter i att de är snabba på att starta upp arbetssätt men att nya initiativ sällan föregåtts av en behovs- eller målgruppsanalys. Kartläggningen gav också insikter i att kommunen behöver utveckla arbetet med implementering. En annan pilotkommun beskriver att kartläggningen bidragit till att kommunen kunnat justera och utveckla ett befintligt arbetssätt. Beskrivningen är att förstärkningsteamet gav en värdefull blick utifrån, lyfte sammanställningen till en ny kunskapsnivå och gav tyngd till analysen. Kommunerna är mycket nöjda med utförandet och resultatet som helhet. Även efterföljande presentationer och workshoppar har varit uppskattade. Planen framöver är att kommunerna ska ta vidare resultatet för fortsatt förändringsarbete.

I en pilotkommun har förstärkningsteamet i samverkan med en expert som Socialstyrelsen anlitat stöttat implementeringen av SSPF. Kommunen uttrycker att arbetssättet omhändertagits i och med stödet. Detta har lett till ett gemensamt språk för samverkansaktörerna och bättre samverkan.

I två pilotkommuner har förstärkningsteamet deltagit i dialoger om utvecklingen av individbaserad systematisk uppföljning av SSPF och SIG. En av kommunerna beskriver att uppföljning av SSPF inte hade satt i gång om inte förstärkningsteamet hade funnits med i dialogen. Uppföljning av ytterligare en tidig insats har påbörjats i samma pilotkommun och kommunen uppger att arbetet är ett direkt resultat av samarbetet med förstärkningsteam. Förstärkningsteamet har bidragit med fokus på uppföljning lokalt.

Flera pilotkommuner uttrycker att det från uppstart av aktiviteterna har funnits en plan för hur arbetet ska omhändertas i ordinarie verksamhet och implementeras. Några pilotkommuner står dock fortsatt inför nästa steg, som är att omsätta utfallet av aktiviteterna.

Pilotkommunerna hoppas att de kunskaper och erfarenheter som Socialstyrelsen nu får i och med det lokala verksamhetsnära stödet

inom ramen för förstärkningsteam, kan bidra till utvecklingsarbete nationellt. Två områden som särskilt lyfts som prioriterade från pilotkommunerna är kunskap om implementering och systematisk uppföljning.

Ingen av pilotkommunerna har uppfattat förstärkningsteamets arbete som någon form av granskning eller tillsyn.

5.5 Pilotkommunernas beskrivning av samarbetet med förstärkningsteamet

Pilotkommunerna uppger att det är en gedigen kompetens som rymms inom förstärkningsteamet och att det är mycket värdefullt att få in förstärkningsteamets kunskap lokalt. Flera pilotkommuner beskriver värdet i att flera av de som arbetar i förstärkningsteamet besitter tidigare erfarenhet från arbete inom socialtjänst. En pilotkommun uttrycker att det var fantastiskt att få stöd från professionella som från början förstår utgångsläget och kontexten som socialtjänsten befinner sig i. Detta jämfördes med externa konsulter där kommunen ofta behöver inleda uppdraget med att informera om socialtjänstens förutsättningar.

Pilotkommunerna delger att de har kunnat resonera och prova sig fram i samarbetet med förstärkningsteam och att det har varit flexibelt och lättjobbat. Pilotkommunerna uppger att de har känt sig lyssnade på och tagna på allvar. Arbetet med förstärkningsteam har gett ett fokus och en framdrift i de områden av stöd som respektive kommun har jobbat med. Pilotkommunerna är samstämmigt positiva till att en myndighet närmar sig socialtjänstens arbete med denna typ av verksamhetsnära stöd. Att förstärkningsteamet besöker kommunen i samband med aktiviteterna anser pilotkommunerna är mycket värdefullt. Arbetet med förstärkningsteam har enligt flera pilotkommuner också ökat medvetenheten kring målgruppen och satt fokus på att arbeta mer kunskapsbaserat. Kommunen beskriver att medvetandegörandet som förstärkningsteamet bidragit till i snabb takt har varit mycket värdefullt. Ett par pilotkommuner uttrycker att själva arbetsprocessen av samarbetet med förstärkningsteamet har bidragit till ett utvecklingsarbete i sig.

En förmån som alla pilotkommuner lyfter i samband med deltagande i pilotverksamheten är de möten som anordnats

tillsammans med de andra pilotkommunerna. Flera av pilotkommunerna har även haft separata möten mellan träffarna där de bland annat tipsat varandra om arbetssätt och utbytt erfarenheter. Pilotkommunerna beskriver också att sammankomsterna bidragit till att de känt sig mindre ensamma i det utmanande arbetet. Socialstyrelsen har ett större kontaktnät nationellt än vad respektive kommun har och detta är en fördel som upprepat lyfts av pilotkommunerna. Ett önskemål som några pilotkommuner adresserar är att Socialstyrelsen, utifrån arbetet med förstärkningsteam, skulle kunna sammanföra kommuner som har eller ska påbörja liknande arbete för erfarenhetsutbyte. Pilotkommunerna beskriver en fortsatt önskan om att skapa nätverk och få ta del av goda exempel, både för kunskap och inspiration.

Arbetet med förstärkningsteamet har enligt pilotkommunerna hjälpt kommunen framåt i det brottsförebyggande arbetet med barn och unga. Kommunerna uppger att det varit stärkande, kunskaps- höjande och tryggt att erbjudas möjlighet till kontakt med förstärkningsteamet. En otydlighet enligt några pilotkommuner är de olika faserna som arbetet befinner sig i. Till exempel vilken parts ansvar det är att följa upp nästa steg efter en avslutad aktivitet.

5.5.1 Kommuner som deltagit sedan början av 2025

De fyra pilotkommuner som påbörjat sitt deltagande sedan början av år 2025 är vid tiden för denna slutredovisning i uppstart av samarbetet med förstärkningsteamet. De aktiviteter som planeras för är bland annat kartläggning, stöd i individbaserad systematisk uppföljning, föreläsning och workshop gällande RBM-modellen och stöd för samverkan mellan barn- och ungdomsvården och skolan gällande barn med funktionsnedsättning. Vidareutveckling av samverkan med regionen nämns även som ett utvecklingsområde lokalt. En kommun har önskemål om att ta med det lokala näringslivets perspektiv i kartläggningsarbetet och flera av de nyligen tillkomna pilotkommunerna ser vikten av att få in målgruppen barn med funktionsnedsättningar.

Tillkomna pilotkommuner beskriver i stort samma ingång som övriga kommuner, att arbetet med förstärkningsteam kom rätt i tiden och att de ser fram emot att få stöd från förstärkningsteamet

lokalt i dessa komplexa frågor. Upplevelsen hittills av påbörjat samarbete med förstärkningsteamet är att teamet ger snabb och tydlig återkoppling, är nyfikna och professionella. Samarbetet medför också att det blir fokus och fart i frågorna. Ett par kommuner önskar att förstärkningsteamet kunde ställa lite mer utmanande frågor. Kommunerna har stort förtroende för förstärkningsteamet och tycker att det är värdefullt att det är just Socialstyrelsen som närmar sig kommunerna utifrån kunskap och kompetens inom myndigheten.

Även här lyfts önskemål om mer samordning med andra nationella myndigheter som till exempel Skolverket och Brå. Ytterligare en del som lyfts i detta skede är behovet av bättre systematisk uppföljning lokalt. Kommunerna beskriver att sådan uppföljning är svår att få till stånd och hålla i över tid. Kommunerna är väl medvetna om att ny socialtjänstlag tydliggör krav på uppföljning och riktning att arbeta mer kunskapsbaserat. Det kommer bli respektive kommuns uppgift att utbilda medarbetare i både uppföljning och kunskapsbaserat arbete inom socialtjänsten.

5.6 Pilotkommunernas medskick till vidareutvecklingen av arbetet med förstärkningsteam

En fråga som pilotkommunerna lyfter är innebörden av socialtjänstens brottsförebyggande ansvar i och med ny socialtjänstlag. Kommunerna beskriver att det övergripande brottsförebyggande arbetet inom kommunen enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete inte alltid samkörs med socialtjänstens verksamhetsområde. I och med nya bestämmelser om socialtjänstens ansvar för brottsförebyggande arbete kommer samordningen internt bli av stor vikt. Pilotkommunernas uppfattning är att många kommuner kommer behöva nationellt stöd för att förstå hur dessa områden ska hänga ihop och arbetet bli så effektivt och strukturerat som möjligt.

En pilotkommun lyfter ett gott exempel när både förstärkningsteamet och Brå stöttade kommunen från olika håll. Pilotkommunen har haft utbildning i RBM-modellen inklusive workshoppar och önskade sedan implementera ett riskbedömnings-

instrument. Kommunen ansökte och beviljades medel från Brå för att utbilda medarbetare inom socialtjänsten i aktuellt riskbedömningsinstrument.

Pilotkommunerna beskriver att de behöver stöd i att strukturera alla initiativ och allt fokus som läggs på det brottsförebyggande arbetet. Det pågår samverkansarbete som är riktat till målgruppen med bland annat skola, fritid och polis. Samtidigt ska det lokala arbetet med Bob ta fart. Ett antal pilotkommuner uttrycker att det finns en risk för undanträngningseffekter gällande andra målgrupper när så mycket tid går åt till att gå på samverkansmöten gällande frågor som rör brottsförebyggande arbete. Kommunerna beskriver en stress över att de inte har en övergripande bild av vilka insatser som kommunen är i behov av samt hur implementering och uppföljning ska göras. Flera pilotkommuner lyfter kartläggningsarbetet som förstärkningsteamet bidragit med som mycket värdefullt och önskan finns gällande vidareutveckling av denna aktivitet.

Som redogjorts för i föregående avsnitt så önskar pilotkommunerna att arbetet med förstärkningsteam genererar kontakt med kommuner som har liknande arbete för att dela erfarenheter och tips med. Alla pilotkommuner uppger att deltagandet i pilotverksamheten, utöver stödet som getts från förstärkningsteam, har bidragit till värdefull möjlighet att utbyta kunskap och dela erfarenheter med andra kommuner. I stället för att enbart gå in på Socialstyrelsens webbsida och söka information om insatser så har pilotkommunerna getts möjlighet att diskutera och utbyta erfarenheter utifrån praktiken. En vidareutveckling som flera pilotkommuner lyfter är om det gavs möjlighet att ha workshoppar kring olika teman eller metoder där kommuner i landet kunde anmäla intresse av att delta. Kommunerna tror att den typen av sammanhang skulle bidra till utvecklingen av det lokala arbetet med målgruppen.

De pilotkommuner som har fått stöd från förstärkningsteamet gällande implementering är nöjda med detta. Flera pilotkommuner lyfter behovet av implementeringskunskap lokalt och en önskan om fortsatt stöd i detta.

Alla pilotkommuner trycker på att det behövs ett nationellt, lättillgängligt system för att kunna göra bra uppföljningar av arbetet lokalt. Det verktyg som idag finns gällande individbaserad systematisk uppföljning skapar enligt kommunerna en del frustration, dels eftersom verktyget inte enkelt kan överföras till de

system som kommunerna har, dels eftersom den data som går att få ut kräver en del handpåläggning.

6 Delegationens förslag och bedömningar

6.1 Arbetet med förstärkningsteam bör bli permanent

Förslag: Arbetet med förstärkningsteam bör bli permanent. Socialstyrelsen bör ges ett permanent uppdrag att arbeta långsiktigt och ändamålsenligt med uppdraget.

Inom ramen för delegationens uppdrag om förstärkningsteam har kommuner förmedlat att de står inför många utmaningar när allt yngre barn och unga dras in i kriminalitet. Kommunerna har också uttryckt flera stödbehov i sitt arbete, bland annat med kartläggning, analys, systematisk uppföljning samt för inrättande av bärande samverkansstrukturer lokalt för att arbeta brottsförebyggande på bred front.

Socialstyrelsen har sedan tidigare uppdrag att ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom socialtjänsten och ska genom kunskapsstöd bidra till att socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Genom förstärkningsteam kan staten på ett nytt sätt stötta socialtjänsten genom kunskapsstyrning. Pilotkommunerna är samstämmigt positiva till att Socialstyrelsen närmar sig socialtjänstens arbete med denna typ av verksamhetsnära stöd. De förmedlar sammantaget att stödet från förstärkningsteam varit utvecklande och lett till klargöranden. I flera pilotkommuner har förstärkningsteamets närvaro och stöd även bidragit till att socialtjänsten har fokuserat på och påskyndat det brottsförebyggande arbetet med barn och unga samt lett till värdefulla möjligheter att utbyta kunskap och dela erfarenheter med andra kommuner.

Pilotverksamheten med förstärkningsteam har pågått under en begränsad period och har i huvudsak bestått av deltagande från sex kommuner. Den har inneburit ett lärande och en utveckling av arbetet samtidigt som aktiviteter har utförts. Varken Socialstyrelsen eller deltagande kommuner visste vid uppstart vad arbetssättet skulle komma att innehålla. Pilotverksamheten har inte varit kopplad till extern uppföljning, utvärdering eller följeforskning. Utifrån vad som framkommit i kontakterna med pilotkommunerna under pilotverksamheten bedömer delegationen att förstärkningsteamets verksamhetsnära stöd är efterfrågat av kommunerna, att förstärkningsteamets kompetens och stöd bidragit till kunskapsutveckling hos pilotkommunerna samt att förstärkningsteamets närvaro bidragit till att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet med barn och unga. Pilotverksamheten har visat på stor potential i att utveckla arbetssättet så att förstärkningsteamets stöd integreras i styrningen med kunskap på nationell och regional nivå inom socialtjänstens område. Mot denna bakgrund föreslår delegationen att arbetet med förstärkningsteam bör fortsätta och att Socialstyrelsen även fortsatt ska ansvara för arbetet.

Delegationen anser att arbetet med förstärkningsteam bör bli permanent och att Socialstyrelsen bör ges förutsättningar att arbeta långsiktigt och ändamålsenligt med uppdraget, förslagsvis genom uppgifter i myndighetens instruktion. Socialstyrelsen kan genom ett långsiktigt arbete med förstärkningsteam nå en ökad kunskap om kommunernas utmaningar vilket kan antas få positiva konsekvenser för myndighetens samlade arbete och därmed även för kommunerna. Arbetssättet med förstärkningsteam kan även vidareutvecklas gällande spridning av stödet, nätverksbyggande mellan kommuner och samverkan mellan statliga myndigheter i det brottsförebyggande arbetet (se avsnitt Utveckling av arbetet med förstärkningsteam). Det kan förmodas att kommunernas omställning till ny socialtjänstlag kan innebära behov av stöd från nationellt håll under en längre tid, där arbetet med förstärkningsteam kan vara en del. Det kan också uppkomma behov hos kommunerna som gör att Socialstyrelsen kan behöva utveckla stödet.

6.2 Utformningen av förstärkningsteam utifrån socialtjänstens behov

Förslag: Arbetet med förstärkningsteam bör vara utformat som *ett* nationellt förstärkningsteam och organiseras så att Socialstyrelsens samlade kunskap och erfarenhet tas tillvara i arbetet.

Den samlade kompetens och erfarenhet som finns hos Socialstyrelsen bör fortsatt användas tvärfunktionellt i förstärkningsteamet. Kompetensen i förstärkningsteam bör kunna justeras framöver utifrån kommunernas framtida behov av stöd.

Under pilotverksamheten har Socialstyrelsen utformat *ett* nationellt förstärkningsteam för arbete i enskilda kommuner. Antal personer verksamma i teamet har varierat men varje kommun har endast haft kontakt med en mindre grupp. Arbetet med förstärkningsteam har organiserats som en del av myndighetens ordinarie arbete med avdelningsövergripande samverkan med särskild koppling till samordningen av arbete med frågor om barn och brott. På detta sätt har Socialstyrelsen arbetat enligt samma förutsättningar och utifrån samma kunskap och erfarenhet som myndigheten gör vid övrigt stöd till socialtjänsten. Den kompetens som behövts i teamet har i huvudsak funnits inom Socialstyrelsen men även extern expertis i frågor om implementering har anlitats och eventuellt behov av kompletterande kompetens för ytterligare områden framöver har uppmärksamats. Vilken kompetens som använts och hur stora arbetsinsatser som krävts har varierat beroende på aktiviteter och kommun. Socialstyrelsens konkreta stöd genom aktiviteter på plats i kommunerna har planerats och genomförts tillsammans med pilotkommunernas utsedda kontaktpersoner.

Delegationen anser att förstärkningsteam även fortsättningsvis bör vara utformat som *ett* nationellt förstärkningsteam och organiseras så att Socialstyrelsens samlade kunskap och erfarenhet kan tas tillvara i arbetet. Upplägget är flexibelt när det gäller vilken kompetens och arbetsinsats som används för olika kommuner och i olika perioder. Att ha ett team skapar också tydlighet för kommunerna om kontaktvägar till förstärkningsteamet. Stöd genom aktiviteter i kommunerna medför vidare att stödet kan anpassas efter lokala behov, samt att Socialstyrelsen får del av erfarenheter av lokala

förhållanden och förutsättningar i utvecklingen av kunskapsstyrningen i stort.

Pilotkommunerna upplever att förstärkningsteamet har gedigen kompetens och flera kommuner har särskilt uppskattat medarbetarnas tidigare erfarenhet från arbete inom socialtjänst. Den kompetens och erfarenhet som finns hos Socialstyrelsen och som har använts i arbetet med förstärkningsteam är enligt delegationen den som fortsatt bör finnas i förstärkningsteam. Dock kan det finnas behov av kompletterande kompetens i förstärkningsteamet utifrån kommunernas framtida behov. Därmed behöver Socialstyrelsen fortsatt ha ett flexibelt förhållningssätt gällande sammansättningen av sakkunskap i förstärkningsteamet och ta höjd för att ta in andra kvalifikationer.

6.3 Lämpliga uppgifter för förstärkningsteam

Bedömning: Förstärkningsteamets stöd till kommunerna bör utgå från kommunernas behov samt Socialstyrelsens förutsättningar och uppdrag.

Förstärkningsteamet bör inte arbeta med tillsyn eller granskning av kommunernas arbete och inte heller med direkt stöd till barn, unga eller deras familjer i individuella ärenden.

Socialstyrelsen har inriktat sitt arbete på fyra stödområden och utformat aktiviteter efter inventering av behov hos pilotkommunerna. Stödområdena stämmer väl överens med de behov som kommunerna förmedlade i möten med Socialstyrelsen och delegationen inför uppstart av pilotverksamheten. Stödet har kunnat ges inom ramen för Socialstyrelsens förutsättningar och uppdrag enligt myndighetens instruktion. Delegationen bedömer att de uppgifter som förstärkningsteamet haft under pilotverksamheten för närvarande är fortsatt ändamålsenliga och lämpliga att lägga på teamet. Uppgifterna kan dock, liksom kompetens och erfarenhet i förstärkningsteamet, behöva anpassas framöver beroende på hur kommuners behov av stöd utvecklas. Stödområden kan även fortsättningsvis till viss del komplettera och gå in i varandra.

Stödet från förstärkningsteam avser socialtjänstens brottförebyggande arbete med barn och unga. Pilotkommunerna lyfter att det

kan vara svårt att förstå hur det brottsförebyggande arbetet förhåller sig till annat förebyggande arbete inom socialtjänsten. I ny socialtjänstlag tydliggörs socialnämndens ansvar att arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Det brottsförebyggande arbetet ska komplettera det allmänt inriktade förebyggande arbetet, som redan är en av huvuduppgifterna för den sociala barn- och ungdomsvården.¹³ Mot denna bakgrund anser delegationen att stödet från förstärkningsteam till socialtjänsten bör ha en bred ansats och tills vidare omfatta aktiviteter på olika preventionsnivåer.

Delegationen bedömer att förstärkningsteam inte bör överta något ansvar från kommunerna, inte arbeta med tillsyn eller granskning eller ge direkt stöd till barn, unga och deras familjer. Sådana uppgifter omfattas inte av Socialstyrelsens uppdrag som förvaltningsmyndighet. Det verksamhetsnära stödet syftar vidare till att stödja socialtjänstens organisation och bör också fortsatt kunna ges utan att det betraktas som tillsyn eller granskning. Dessa avgränsningar kan fortsatt upprätthållas av Socialstyrelsen i det faktiska arbetet.

6.4 Antal kommuner som kan få stöd av förstärkningsteam

Bedömning: Hur många kommuner som samtidigt kan få stöd av förstärkningsteamet bör överlämnas till Socialstyrelsen att bedöma. Antalet bör dock kunna vara fler än idag.

Förstärkningsteamets stöd till en enskild kommun bör pågå som längst i upp till två år.

Pilotverksamheten har varit utforskande och det har inte funnits färdiga arbetsprocesser eller strukturer för arbetet vid uppstart av samarbetet med kommunerna. Socialstyrelsen har startat upp ett helt nytt verksamhetsnära arbetssätt, planerat, koordinerat, hållit ihop kontakterna med kommunerna samt gett stöd lokalt. Antal deltagande kommuner under pilotverksamheten har framför allt

¹³ Prop. 2024/25:89, s.433 ff.

varit sex och ytterligare fyra har nyligen påbörjat planering av aktiviteter.

Hur många kommuner som samtidigt kan få stöd framöver beror bland annat på vad kommuner har för behov av stöd, vilka aktiviteter och i vilken omfattning som dessa genomförs samt hur arbetssättet utvecklas. Förstärkningsteamet kan till exempel komma att arbeta med avgränsade aktiviteter eller med mer omfattande och tidskrävande stöd i kommuner. Det kvarstår också utvecklingsbara delar av förstärkningsteamets arbete. Ett förslag som pilotkommunerna själva lyft som önskemål för fortsatt stöd och som delegationen är mycket positiv till, är utvecklingen av nätverk mellan kommuner (se avsnitt Utveckling av arbetet med förstärkningsteam). En sådan utveckling skulle inte bara kunna bidra till att sprida kunskap och erfarenhet, utan skulle också kunna innebära att fler kommuner kan få stöd samtidigt. Det kan också antas att Socialstyrelsens arbete kommer att bli effektivare ju mer erfarenhet myndigheten får av arbetssättet och när konceptet för stöd blivit ännu tydligare. Även om förstärkningsteamets stöd framöver kommer behöva anpassas efter lokala förhållanden och behov för att göra det ändamålsenligt, bör Socialstyrelsens erfarenhet av arbetet kunna leda till att fler kommuner än idag kan få stöd samtidigt av förstärkningsteamet på sikt. Mot denna bakgrund bedömer delegationen att det i nuläget är svårt att bedöma antalet och att det bör överlämnas till Socialstyrelsen. Antalet kommuner som kan få stöd samtidigt bör dock kunna vara fler än idag.

Delegationen anser att stödet ska kunna ges som längst i upp till två år. En tidsbegränsning av stödet bidrar till att arbetet med förstärkningsteam blir mer fokuserat och att det ger en tydligare ram när kommunerna och förstärkningsteamet ska planera och genomföra aktiviteter. En tidsbegränsning av stöd till en kommun kan också leda till att fler kommuner sammantaget kan få stöd av förstärkningsteam.

6.5 Urval av kommuner som ska få stöd av förstärkningsteam

Förslag: De kommuner som ska ges stöd från förstärkningsteam bör ha utmaningar med ungdomskriminalitet och behov av stöd i socialtjänstens brottsförebyggande arbete med barn och unga.

Kommunerna som ska väljas ut för stöd av förstärkningsteamet bör ha en idé om vilka problem de vill belysa och hur de ska omhänderta stödet från förstärkningsteamet i sitt fortsatta arbete i kommunen.

Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att fortsätta arbetet med att ta fram kriterier för urval av kommuner som ska ges stöd från förstärkningsteamet.

Förstärkningsteamet bör ges möjlighet att arbeta genom nätverk av kommuner som tillsammans önskar stöd i ett gemensamt problem.

Delegationen har inhämtat kunskap och erfarenheter från ett antal myndigheter gällande verksamhetsnära stöd och även diskuterat urvalsprocessen med några. Bland annat har delegationen tillsammans med en utredare från Socialstyrelsen haft ett möte med en representant från Polismyndighetens Nationella operativa avdelning (NOA) om den nationella lägesbilden över utsatta områden. Vidare har delegationen under pilotverksamheten resonerat kring frågan tillsammans med Socialstyrelsen. Nedan följer en redogörelse för vad som framkommit och delegationen för även ett resonemang om de utgångspunkter som presenterats samt ger förslag inför det fortsatta arbetet med urval.

6.5.1 Brottsförebyggande rådets projekt gällande stöd till kommuner med utsatta områden

Brå fick 2022 i uppdrag att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden och startade 2023 ett projekt som avslutades våren 2024. Fem kommuner medverkade i projektet och arbetet omfattade kunskapshöjande insatser, stöd till verksamhetsutveckling och införande av nya arbetsmetoder.

Urvalet av deltagande kommuner i projektet genomfördes i samråd med flera aktörer, inklusive Polismyndighetens Nationella operativa avdelning (NOA) och länsstyrelserna. Ett kriterium vid urval var att de kommuner som deltog skulle ha områden som av Polismyndigheten klassificerats som särskilt utsatta områden eller riskområden. De kommuner med områden som hade negativ utveckling med avseende på kriminalitet och ordningsstörningar prioriterades. Med hänsyn till uppdragets tidsram prioriterades också de kommuner där det bedömdes att insatserna från Brå kunde ge kommunen utveckling på relativt kort tid. Hänsyn togs också till om kommunen ingått i något av Brås tidigare projekt och därmed redan mottagit stöd av Brå i närtid. Det slutliga urvalet gjordes efter dialog utifrån kommunernas vilja att delta och möjlighet att avsätta resurser för projektet.¹⁴

Jämförelse med arbetet med förstärkningsteam

Urvalet av kommuner för stöd från Brå utgick delvis från det kunskapsunderlag som myndigheten inhämtar årligen från kommunerna för att få en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet i Sverige bedrivs och utvecklas.

Något liknande nationellt kunskapsunderlag finns i dagsläget inte gällande arbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården med fokus på det brottsförebyggande arbetet. Att ha ett kriterium om särskilt utsatta områden eller riskområden vid urval till stöd från förstärkningsteam skulle vidare bli för snävt. Anledningen till detta är främst att kommuner som inte har dessa klassificerade områden ändå kan ha förekomst av ungdomskriminalitet. Detta har även visat sig under pilotverksamheten där två av de sex initiala pilotkommunerna finns med på Polismyndighetens lista med områden som klassificerats som särskilt utsatta eller riskområden men alla sex har utmaningar med barn och unga som rekryteras till kriminalitet.

¹⁴ Brå (2024) *Slutrapportering av uppdraget att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden* (Ju2022/01000).

6.5.2 Skolverkets arbete med Samverkan för bästa skola

Skolverket arbetar sedan 2017 med regeringsuppdraget Samverkan för bästa skola, där myndigheten bland annat erbjuder stöd till huvudmän för förbättrade skolresultat. Stödet erbjuds till huvudmän vars skolor har låga kunskapsresultat och som bedöms ha svåra förutsättningar att förbättra elevernas resultat på egen hand.

Jämförelse med arbetet med förstärkningsteam

Kriterium för urval för förstärkningsteam går inte att jämföra med Skolverkets inkluderingsgrund, då denna typ av resultat inte finns att inhämta för socialtjänstens brottsförebyggande arbete med barn och unga.

6.5.3 Urval av kommuner som får stöd av Task Force

Det finns 98 kommuner i Danmark. Kommunerna kan ansöka hos Social- och Boligstyrelsen om stöd från Task Force. Det övergripande målet för verksamheten är att stärka kvaliteten i kommunernas ärendehandläggning gällande barn och unga. Ett kriterium för att få stöd från Task Force är därmed kommunens motivation att ingå i ett utvecklingsarbete med fokus på att förbättra kvaliteten i ärendehandläggningen. Andra kriterier som tas i beaktan vid urval är kommunens beredskap att ingå i ett utvecklingsarbete, och kommunens övriga aktiviteter inom området. Bedömning görs även av kommunens möjlighet till förändringsarbete. Kommuner som tidigare inte har fått stöd från Task Force prioriteras vid urvalet. Som ett led i ansökningsförfarandet klargörs för kommunen i ett möte med Task Force vad ett samarbete innebär samt vilka förväntningar och krav som ställs på kommunen under samarbetet. Kommunen ska också vid en ansökan ha förankrat arbetet internt på ledningsnivå och ha åtagit sig att genomföra den insats som krävs från kommunen för genomförandet.

Jämförelse med arbetet med förstärkningsteam

Urvalskriterierna inför stöd från Task Force utgår från det övergripande målet att stärka kvaliteten gällande ärendehandläggning inom socialtjänsten. Förstärkningsteam ska inte arbeta med individuella ärenden eller granskning i någon form vilket gör att utgångspunkten för urval inte är densamma som inför stöd från Task Force. Task Force har som kriterier för urval bland annat kommunens beredskap att ingå ett utvecklingsarbete, kommunens möjlighet till förändringsarbete och krav på förankring på ledningsnivå. I dessa delar finns likheter med hur delegationen resonerar kring urvalsprocessen gällande förstärkningsteam (se avsnitt Delegationens resonemang gällande urval).

6.5.4 Socialstyrelsens medskick i ett fortsatt arbete med kriterier för urval för stöd från förstärkningsteam

Ett fortsatt arbete förutsätter att kriterier och former för inkluderingen tas fram i enlighet med vad som gäller för Socialstyrelsen som förvaltningsmyndighet, såsom likhetsprincipen och objektivitetsprincipen. En utmaning för framtida urval är att det finns 290 kommuner i Sverige medan endast omkring fem av dessa kommuner kan förväntas bli inkluderade i förstärkningsteamets arbete varje år enligt nuvarande uppskattning av myndigheten. Kriterier och former för inkludering behöver därför utformas så att de inte utesluter kommuner med relevanta behov och förutsättningar samtidigt som de inte leder till onödigt arbete med ansökningar från kommunerna och bedömningar av dessa ansökningar hos Socialstyrelsen.

Ett antal utgångspunkter som Socialstyrelsen lyfter för ett fortsatt arbete med kriterier och arbetsformer för utlysning av stöd från förstärkningsteamet är:

- Möjliga objektiva eller externa kriterier i form av exempelvis statistik eller bedömningar från polisen av behovet av brottsförebyggande arbete i syfte att avgränsa vilka kommuner som kan ansöka om stöd eller få sina ansökningar beviljade. Sannolikt är det svårt att hitta sådana kriterier, men frågan behöver undersökas vidare.

- Tydlighet om vilket stöd som kan ges. I det bör ingå möjligheter att söka stöd för en eller flera aktiviteter inom områden för stöd.
- Tydlighet om vilka förutsättningar som gäller för stödet, särskilt om ömsesidiga åtaganden för Socialstyrelsen och den enskilda kommunen med förväntningar eller krav på kommunens eget ansvar för ett lokalt utvecklingsarbete som teamets stöd kan bidra till.
- Tillgång till stöd från Socialstyrelsen för kommunerna att själva analysera och bedöma utgångsläge, förändringsbehov och lokala förutsättningar för fortsatt arbete innan de ansöker om stöd och när de formulerar en ansökan. Sådant stöd kan bestå av verktyg som redan finns eller som behöver tas fram av Socialstyrelsen. Socialstyrelsen lyfter att de behovs- och lägesanalyser som kommuner gjort inför den nya socialtjänstlagen bör höra till underlaget och ge goda utgångspunkter för lokala utvecklingsarbeten. Socialstyrelsen är öppen för att stödja kommunerna att göra analyser och bedömningar utifrån kommunernas utgångsläge, förändringsbehov och förutsättningar och genomföra förändringsarbeten. Detta stöd för analys och bedömningar kan enligt myndigheten även vara underlag för ansökningar om stöd från förstärkningsteamet. Stödet kan också enligt Socialstyrelsen ges till kommuner som vill bedriva egna förändringsarbeten utan stöd från förstärkningsteamet.
- Prioritering av ansökningar från kommuner som har en planerad samverkan med andra kommuner i sin region eller sitt närområde.

De grundläggande förutsättningarna för utgångspunkterna ovan är: kommunens ansvar för sammanhang, systematik och samverkan i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete, kommunens ansvar för det utvecklingsarbete där förstärkningsteamet kan bidra med stöd i vissa delar och Socialstyrelsens ansvar för att förstärkningsteamets stöd integreras i styrningen med kunskap på nationell och regional nivå inom socialtjänstens område. Dessa förutsättningar behöver enligt Socialstyrelsen vara avgörande redan vid beslut om att en kommun ska få stöd från förstärkningsteamet.

Utöver dessa utgångspunkter bör det också undersökas om kommuner ska kunna inkluderas för stöd från förstärkningsteamet och annat verksamhetsnära stöd för brottsförebyggande arbete från en eller flera statliga myndigheter.

6.5.5 Delegationens resonemang gällande urval

Förstärkningsteamet ska stötta socialtjänsten i deras arbete med barn och unga i det brottsförebyggande arbetet med syfte att bidra till kunskapsutveckling och god kvalitet. Förstärkningsteamets fortsatta arbete förutsätter att teamet har den kompetens, de prövade arbetsformer och de förutsättningar som behövs. Förstärkningsteamet föreslås ge det stöd som redogjorts för ovan men stödet kan komma att utvecklas framöver.

Under pilotverksamheten har delegationen genomfört urval av pilotkommuner, vilket redogjorts för i tidigare avsnitt (se avsnitt Urval av pilotkommuner). Delegationen har tillsammans med Socialstyrelsen resonerat om tänkbar framtida urvalsprocess, men det har under pilotverksamheten inte varit möjligt att ta fram kriterier för framtida urval utifrån den begränsade omfattningen.

Det är i nuläget inte möjligt att bedöma hur många kommuner som kommer att ansöka om stöd från förstärkningsteam och därmed hur många ansökningar som Socialstyrelsen kan komma att behöva hantera vid inkludering. Det kan antas att en omfattande efterfrågan av förstärkningsteamets stöd kommer att innebära en mer utmanande urvalsprocess.

Det vore önskvärt att ha objektiva/externa kriterier för att välja ut kommuner med relevanta stödbehov. Delegationen bedömer dock i nuläget att det för stöd från förstärkningsteam inte är möjligt att ha liknande kriterier och former för inkludering som exempelvis ovan beskrivna arbeten som Brå och Skolverket genomför. Kriterier och former för urval från andra statliga myndigheter kan dock fortsatt behöva studeras i form av samråd mellan myndigheter som arbetar med lokalt verksamhetsnära stöd.

De kommuner som väljs ut för stöd från förstärkningsteam bör ha relevanta stödbehov. Delegationen bedömer också att det krävs tydlighet om vilka förutsättningar som gäller för stödet, om ömsesidiga åtaganden för Socialstyrelsen och den enskilda kommunen

med förväntningar på ett lokalt arbete som förstärkningsteamets stöd kan bidra till.

Inför ansökan om stöd behöver kommunerna beskriva och motivera vad de behöver för stöd för att utveckla och långsiktigt höja kunskapen och kvaliteten i sitt brottsförebyggande arbete med målgruppen. Socialstyrelsen har beskrivit möjlighet att ta fram ett generellt stöd där kommunerna kan analysera, bedöma utgångsläge, förändringsbehov och lokala förutsättningar för fortsatt arbete innan de ansöker om stöd samt när de formulerar en ansökan. Socialstyrelsen har även lyft att de behovs- och lägesanalyser som kommuner genomfört inför den nya socialtjänstlagen bör höra till underlaget och ge goda utgångspunkter för lokala utvecklingsarbeten. Detta stöd från Socialstyrelsen ser delegationen som en mycket bra service. Ett sådant stöd är även eftersökt från kommuner som delegationen har haft kontakt med.

Det är av vikt att det finns förutsättningar för fortsatt arbete och implementering av stödet för att syftet och nyttan med stödet ska uppnås. De kommuner som inkluderas för stöd bör därför ha en idé om vad de vill uppnå med stödet och hur stödet ska omhändertas i ordinarie processer lokalt. Att ta emot stödet från förstärkningsteam bör också vara förankrat på förvaltningsledningsnivå för att skapa förutsättningar för omhändertagande av stödet i kommunen.

Delegationen anser att det bör ges möjlighet att arbeta regionalt och genom nätverk av kommuner som önskar stöd från förstärkningsteam. På så vis kan en bredare utveckling av stödet ske och efterfrågade nätverksträffar med flera kommuner möjliggöras. De kommuner som inte har någon utvecklad samverkan med andra kommuner i närområdet bör inte uteslutas från deltagande. Socialstyrelsen bör i sådana fall kunna stötta kommuner som saknar denna typ av nätverk med andra kommuner.

Pilotkommunerna har i samtal med delegationen lyft ett behov av att nationella satsningar och uppdrag inom det brottsförebyggande området samordnas, särskilt den lokala samordningen av arbetet utifrån lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, den nya socialtjänstlagen med brottsförebyggande ansvar och Bob-strukturen. Socialstyrelsens ambition att undersöka om kommuner ska kunna inkluderas för stöd från en eller flera statliga myndigheter är därmed en mycket god ansats. Att Socialstyrelsen och Polismyndigheten tillsammans med andra nationella myndigheter sam-

ordnar sina respektive uppdrag i det brottsförebyggande arbetet är mycket positivt. Att Socialstyrelsen även vill undersöka vidare kring möjliga objektiva eller externa kriterier, varav en del skulle kunna vara bedömningar från polisen av behovet av brottsförebyggande arbete, är ett bra sätt att utveckla ett gemensamt förhållningssätt inom området.

Delegationen anser att det bör vara möjligt att ansöka om stöd för en eller flera aktiviteter inom områden för stöd.

6.5.6 Delegationens förslag på fortsatt arbete med urval

Med utgångspunkt i det som framkommit under pilotverksamheten, samtal med myndigheter om urvalsprocess och flertalet möten med Socialstyrelsen om urval så förordar delegationen att Socialstyrelsen fortsätter arbetet med att ta fram kriterier för urval av stöd från förstärkningsteamet. Delegationens ovan beskrivna medskick bör beaktas i det arbetet.

De kommuner som bör komma i fråga för stöd av förstärkningsteam bör ha utmaningar med ungdomskriminalitet och kommunernas stödbehov bör avse socialtjänstens brottsförebyggande arbete med barn och unga.

6.6 Utvecklingen av arbetet med förstärkningsteam

Bedömning: Förstärkningsteamet bör bidra till ökad samverkan mellan myndigheter på nationell nivå för att bättre samordna det samlade stödet till kommunernas brottsförebyggande arbete.

Förstärkningsteamet bör skapa plattformar för utbyte av kunskap och erfarenheter mellan kommuner.

Socialstyrelsen bör inte ges i uppdrag att finansiera projektledning i kommunerna för arbetet med förstärkningsteam.

Nedan följer förslag på utvecklingsområden för arbetet med förstärkningsteam som uppmärksammas under pilotverksamheten.

Kommunerna ska bidra till att samhällets samlade brottsförebyggande arbete bedrivs på ett effektivt sätt.¹⁵ Pilotkommunerna

¹⁵ 2 § lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

beskriver dock att det övergripande brottsförebyggande arbetet inom kommunen inte alltid involverar socialtjänstens verksamhetsområde. Det här har blivit särskilt tydligt för de pilotkommuner som fått stöd av förstärkningsteam med kartläggning av kommunens samlade brottsförebyggande arbete. Det finns således ett behov av att lokalt bättra samordna arbetet. Bestämmelsen om brottsförebyggande ansvar för socialtjänsten i den nya socialtjänstlagen gör det än mer angeläget att lokalt samordna arbetet med alla verksamhetsområden. Socialstyrelsen lyfter att det bör undersökas om kommuner ska kunna inkluderas för stöd genom förstärkningsteamet även från en eller flera andra statliga myndigheter framöver. Delegationen är positiv till att arbetet med förstärkningsteam genererar en utveckling av sådan samverkan i syfte att på ett mer samlat och bredare sätt stödja kommunernas brottsförebyggande arbete.

Pilotkommunerna har efterfrågat stöd för samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården, särskilt psykiatrin, från förstärkningsteamet. Socialstyrelsen har kunnat stödja socialtjänstens arbete i frågan även om det inte uttryckligen har framgått att regionerna omfattas av uppdraget. Socialstyrelsen är förvaltningsmyndighet för både socialtjänsten och hälso- och sjukvården och en ändring av uppdraget skulle därmed vara möjlig så att det tydligt framgår att förstärkningsteam ska arbeta med sådana frågor. Delegationen anser att en sådan ändring av uppdraget skulle vara positiv. Det är tydligt att kommunerna har behov av stöd för samverkan med psykiatrin och ett sådant uppdrag skulle även förtydliga förstärkningsteamets riktning i frågan. Inför en sådan ändring behöver dock förhållandena till andra uppdrag beaktas, till exempel uppdraget om nationella utvecklingsteam inom den specialiserade psykiatriska vården och delegationens tilläggsuppdrag om stärkt samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin i ett vålds- och brottsförebyggande syfte.¹⁶

Även om antalet kommuner som får stöd genom förstärkningsteam framöver kan komma att bli fler kan nya former för spridning av stödet behöva utvecklas, både regionalt och nationellt. Socialstyrelsen har under pilotverksamheten bland annat haft

¹⁶ Uppdraget om nationella utvecklingsteam inom den specialiserade psykiatriska vården, S2024/01463 (delvis); Tilläggsuppdrag om stärkt samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin i ett vålds- och brottsförebyggande syfte, S2024/01389.

kontakt med länsstyrelser och regionala utvecklingsledare om detta och myndigheten bedömer att en fortsatt dialog är nödvändig. Delegationen anser också att det är av stor vikt att undersöka hur spridningen av stödet kan utvecklas, exempelvis genom de regionala utvecklingsledarnas och länsstyrelsernas egna aktiviteter. Förstärkningsteamets samverkan med andra statliga myndigheter är också viktigt för detta syfte.

Pilotkommunerna uppger att deltagandet i pilotverksamheten bidragit till att kunskap och erfarenheter har kunnat utbytas med andra kommuner. De gemensamma mötena som anordnats av Socialstyrelsen med alla pilotkommuner har uppskattats som ett forum som möjliggjort detta. Pilotkommunerna nämner att det skulle vara värdefullt om förstärkningsteam framöver på ett strukturerat sätt skulle kunna knyta ihop kommuner som har liknande arbeten eller utmaningar så att kommunerna kan dela erfarenheter och tips. Pilotkommunerna har också nämnt som möjlig utveckling att ha workshoppar kring olika teman eller arbetssätt där kommuner i landet kan anmäla intresse av att delta. En sådan aktivitet skulle kunna inrymma många kommuner som deltar samtidigt. Socialstyrelsen har också lyft utveckling av nätverk mellan kommuner som en möjlighet till erfarenhetsutbyte. Utveckling av nätverk skulle enligt delegationen vara något att undersöka för att ta tillvara och sprida kunskap och erfarenhet.

Ett antal pilotkommuner och Socialstyrelsen har lyft att kommuners möjlighet att planera och genomföra sin del av kontakten med förstärkningsteam skulle öka om staten finansierar en viss del av den lokala projektledningen. Som tidigare poängteras är det av vikt att kommunerna omhändertar stödet i linjeverksamheten och detta kommer kräva fortsatt arbetsinsats för kommunerna när förstärkningsteamets uppdrag är slutfört. Därav anser delegationen att kommuner som får stöd bör kunna möjliggöra för projektledning inom ordinarie verksamhet. Vidare får kommunerna genom förstärkningsteam ett verksamhetsnära stöd som de har bedömt att det finns ett behov av och som, enligt kommunernas beskrivning, i vissa delar annars skulle ha krävt resurser. Det kan även finnas en risk för att kommuner söker stöd för att få finansiering och inte utifrån behov av stöd och tydlig motivation för samarbetet. Delegationens bedömning är därmed att staten inte bör finansiera projektledning i kommunen utan att avsätta resurser bör

gå till det samlade stödet. Utlägg för resa och logi för kommuner vid gemensamma sammankomster genom förstärkningsteam är däremot en kostnadspost som bör inrymmas i avsatta medel.

Ett framtida behov av tydlighet om ömsesidiga åtaganden i samarbetet mellan förstärkningsteamet och de kommuner som får stöd har lyfts av Socialstyrelsen. Myndigheten har enligt tidigare beskrivning uppmärksammat utmaningar med att kommunerna inte alltid har möjlighet att avsätta tid för möten med förstärkningsteamet samt att det finns en otydlighet kring hur stödet omhändertas i kommunernas ordinarie processer. Ett förslag från Socialstyrelsen är att ta fram överenskommelser om förstärkningsteamets arbete i respektive kommun där förväntningar och åtaganden tas fram i dialog inför att arbete påbörjas. Exempel på förväntningar och åtaganden kan vara kommunernas ambition och syfte med att ta emot stödet, hur arbetet ska omhändertas i ordinarie processer och åtagande gällande kontakt med förstärkningsteamet. Delegationen håller med om att överenskommelser kan bidra till tydlighet när det gäller ömsesidiga förväntningar och åtaganden i samarbetet. Frågan om överenskommelser överlämnas att utredas vidare av Socialstyrelsen vid fortsättning av arbetet med förstärkningsteam.

Pilotverksamheten har inneburit ett helt nytt arbetssätt under en begränsad period. Såväl Socialstyrelsen som pilotkommunerna har prövat sig fram vilket har krävt öppenhet och flexibilitet. Pilotverksamheten ger inte alla svar på hur arbetssättet med förstärkningsteam kommer att se ut framöver men den ger en beskrivning av uppstarten av arbetet. Ett utforskande arbete kommer emellertid att behövas även framöver. Vidare kan formerna och innehållet för stöd behöva utvecklas utifrån kommunernas behov samt efter uppföljningar av erfarenheter och resultat av stödet.

Att arbetet med förstärkningsteam i flera pilotkommuner har införlivats i arbetet med kommunernas omställning till ny socialtjänstlag är mycket positivt. I vidareutvecklingen av arbetet med förstärkningsteam bör erfarenheterna av detta även fortsatt omhändertas.

7 Konsekvenser av förslagen

7.1 Inledning

I avsnittet redovisas konsekvenserna av delegationens förslag. Delegationen ska enligt uppdraget analysera och redovisa kostnadsmässiga samt samhällsekonomiska konsekvenser av förslagen. De offentligfinansiella effekterna av delegationens förslag ska beräknas. Om förslagen innebär ytterligare offentligfinansiella kostnader utöver de redan avsatta medlen, ska förslag till finansiering lämnas. Delegationen ska därtill bedöma och redogöra för effekter av förslagen utifrån syftet att åstadkomma ett tryggare samhälle med effektiva brottsförebyggande insatser. Delegationen ska även redogöra för konsekvenserna av förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv. Delegationen ska analysera och beskriva konsekvenser av lämnade förslag för jämställdheten. Delegationen ska redovisa vilka konsekvenser förslagen får för kommuner. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas.

7.2 Ekonomiska konsekvenser för kommuner

Bedömning: Arbetet med förstärkningsteam bedöms leda till marginella kostnader för kommunerna som får stöd. Dessa bör dock kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Regeringen har avsatt 20 miljoner kronor i budgeten 2024 och 2025 för Socialstyrelsens arbete med förstärkningsteam. Socialstyrelsen har under pilotverksamheten gett stöd till sex kommuner och inlett planering av aktiviteter till ytterligare fyra. Vilket stöd och vilka

aktiviteter som genomförts i pilotkommunerna framgår i avsnittet Beskrivning av stöd och aktiviteter i pilotkommunerna. I avsnittet Utformning av förstärkningsteam framgår hur många medarbetare och vilka funktioner vid Socialstyrelsen som varit verksamma inom förstärkningsteamet.

Delegationen bedömer att det saknas förutsättningar att i dagsläget göra en uppskattning av vad förslagen kommer att innebära för ekonomiska konsekvenser för kommuner. Detta eftersom det inte är möjligt att göra en uppskattning av omfattningen av kommuners stödbehov, hur många kommuner som kommer att ansöka om stöd från förstärkningsteam eller hur mycket stöd som kommuner kommer att ansöka om. Delegationen föreslår att Socialstyrelsen arbetar vidare med hur urvalet av sökande kommuner ska göras (se avsnitt Urval av kommuner som ska få stöd från förstärkningsteam). Nedan följer i stället en beskrivning av vad deltagandet har medfört för ekonomiska konsekvenser för de sex pilotkommuner som deltagit under hela pilotverksamheten och vilka kostnader och minskade kostnader en kommun som får stöd från förstärkningsteam skulle kunna få. Beskrivningen av kostnader och minskade kostnader är baserat på redogörelser från pilotkommunerna.

7.2.1 Kostnader

I pilotverksamheten har kommunerna haft utsedda funktioner, främst verksamhetsutvecklare och chefer, som i huvudsak haft kontakt med förstärkningsteamet. Pilotkommunerna uppskattar att kontaktpersonerna har avsatt mellan 5 och 14 timmar per månad under pågående samarbete. Hur mycket arbetstid som kontaktpersonerna har avsatt har varierat beroende på kommun, aktivitet och fas i arbetet. I arbetstiden har kommunerna räknat in avstämningsmöten med förstärkningsteamet, planering och genomförande av aktiviteter, analys och återkoppling internt om arbetet. Tidsåtgången för kontaktpersonerna har varit mer omfattande i samband med de delar som rört behovsinventering samt planering och genomförande av aktiviteterna. Under pilotverksamheten har det ibland krävts en längre utforskande fas gällande behov och matchande av aktiviteter. Allt eftersom arbetet med förstärkningsteam har utvecklats har ett tydligare erbjudande om områden för

stöd kunnat presenteras för kommunerna. Ett antagande är därför att tidsåtgången för uppstartsfasen av arbetet kommer att vara kortare när det finns ett tydligare erbjudande om områden för stöd.

Under de utbildningstillfällen, workshoppar och presentationer som genomförts av förstärkningsteamet har mellan 20 och 120 medarbetare deltagit. Ett antal samverkansaktörer från exempelvis regionen och polisen har också deltagit vid några utbildningstillfällen. Att många medarbetare deltar vid dessa tillfällen innebär ett produktionsbortfall under en halvdag eller heldag. Pilotkommunerna har dock uppgett att de utbildningar, workshoppar och presentationer som genomförts av förstärkningsteamet antagligen skulle ha ersatts med andra tillfällen av kompetensutveckling för medarbetare. På så sätt skulle ett produktionsbortfall ha uppstått oavsett.

7.2.2 Minskade kostnader

En kommun som tar emot stöd från förstärkningsteam kommer inte behöva lägga resurser på det arbete som teamet utför. Flera pilotkommuner har förmedlat att de delvis skulle ha genomfört liknande aktiviteter på annat sätt om de inte hade deltagit i pilotverksamheten. Sådana aktiviteter skulle ha inneburit kostnader för kommunerna eftersom de antingen hade behövt avsätta egna personalresurser för exempelvis utbildningar och workshoppar alternativt upphandlat stödet. En pilotkommun uppskattar att en heldagsutbildning skulle ha kostat 80 000 kr och till detta tillkommer ofta resekostnader. En pilotkommun som tog emot stöd genom kartläggning uttrycker att det sannolikt inte hade gått att genomföra den typ av kartläggning internt med egna resurser. Detta med anledning av avsaknad av den analyskompetens som förstärkningsteamet innehar samt på grund av rådande arbetsbelastning i socialtjänsten. Kommunen beskriver att det uppskattningsvis hade kostat kommunen mellan 100 000 och 300 000 kr att upphandla en konsult för motsvarande arbete.

En annan kostnadsmässig fördel för en kommun som tar emot stöd från förstärkningsteamet genom aktiviteter på plats i kommunerna, är att kostnader för medarbetares resor kan undvikas. Utbildningar på andra orter medför även produktionsbortfall i form

av restid. Att medarbetare möjliggörs deltagande på plats kan också bidra till att flera medarbetare kan delta än om utbildningen genomförs på annan ort, vilket en av pilotkommunerna förmedlar som en fördel av deltagandet i pilotverksamheten. Detta beskrivs som värdefullt för den breda kunskapsutvecklingen lokalt.

Under pilotverksamheten har Socialstyrelsen och delegationen bjudit in pilotkommuner till kunskapshöjande seminarium, varav en genomfördes i Stockholm. Socialstyrelsen bekostade både resa och logi för deltagande kommunrepresentanter. Utlägg för resa och logi för kommuner vid gemensamma sammankomster genom förstärkningsteam är en kostnadspost som även fortsättningsvis bör inrymmas i avsatta medel. Deltagande pilotkommuner har haft vissa omkostnader för exempelvis fika eller hyra av en lokal vid ett utbildningstillfälle. Socialstyrelsen har erbjudit kommunerna ersättning för dessa kostnader.

Att få stöd av förstärkningsteam kan bidra till att kommunen får ökad kunskap om målgruppen och kunskapsbaserade insatser, utvecklar arbetssätt och systematisk uppföljning samt ökar erfarenhetsutbytet med andra kommuner. Kunskapshöjande insatser kan ge framtida effekt på så sätt att kommunen blir effektivare i att individanpassa insatser, effektiviserar insamlande av underlag samt ökar effektivitet kring arbetssätt. Sammantaget kan detta bidra till tidigare träffsäkra insatser för individer, vilket kan leda till kostnadsbesparingar för kommunen för insatser på sikt, samt spara in arbetstimmar för socialtjänsten. Flera pilotkommuner lyfter exempelvis förhoppningar om minskade kostnader inom det stöd som förstärkningsteam erbjuder gällande socialtjänstens kontakt med barn- och ungdomspsykiatri. Om samverkan mellan region och kommun gällande målgruppen blir mer samordnad och integrerad hoppas dessa kommuners socialtjänster på kostnads-mässiga besparingar i form av tidigare samordnade insatser vilket som följd antas ge färre kostsamma insatser längre fram.

7.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

Bedömning: Det är inte möjligt att uppskatta de samhällsekonomiska konsekvenserna av arbetet med förstärkningsteam utifrån pilotverksamheten.

Att stödja socialtjänsten genom förstärkningsteam är ett nytt sätt för staten att stötta socialtjänstens organisation. Den nya socialtjänstlagen innehåller en bestämmelse om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Att sätta in rätt insatser i ett tidigt skede kan på längre sikt förebygga behov av mer omfattande insatser och leda till effektivare och mer ändamålsenliga åtgärder som bättre förebygger eller minskar förekomsten av framtida problem och därmed leder till samhällsekonomiska vinster. Flera av de deltagande kommunerna beskriver att arbetet med förstärkningsteam i pilotverksamheten har bidragit i den lokala omställningen inför ny socialtjänstlag.

Delegationens bedömning är att det inte är möjligt att göra en uppskattning av de samhällsekonomiska konsekvenserna av förslaget om att arbetet med förstärkningsteam ska fortsätta. Detta utifrån att pilotverksamheten som genomförts i huvudsak har bestått av deltagande från sex kommuner. Pilotverksamheten har vidare inneburit utveckling av ett statligt verksamhetsnära stöd och har inte varit kopplad till extern uppföljning, utvärdering eller följeforskning. Pilotkommunerna förmedlar dock sammantaget att stödet från förstärkningsteam bidragit till kunskapsstöd, utveckling av arbetssätt, implementering och uppföljning. Flera pilotkommuner uppger också att förstärkningsteamets närvaro och stöd bidragit till att kommunerna fokuserat på och påskyndat det brottsförebyggande arbetet.

Utifrån den samlade erfarenheten från pilotverksamheten kan det antas att ett omhändertaget stöd från förstärkningsteamet framgent bör leda till ökad kunskap om ändamålsenliga insatser för målgruppen, i de kommuner som får stöd. Detta skulle kunna bidra till att färre barn och unga riskerar att hamna i eller återfaller i brott vilket längre fram kan generera minskade kostnader för samhället.

7.4 Effekter av förslagen för ett tryggare samhälle med effektiva brottsförebyggande insatser

Bedömning: Arbetet med förstärkningsteam bedöms kunna medföra positiva konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Utifrån vad pilotkommunerna har förmedlat bedömer delegationen att förstärkningsteamets arbete och kompetens bidragit till kunskapsutveckling av det lokala brottsförebyggande arbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården hos pilotkommunerna.

Genom förstärkningsteam får kommuners socialtjänst på ett nytt sätt kunskaper som kan användas i det brottsförebyggande arbetet med barn och unga. En samverkan mellan förstärkningsteam och andra statliga myndigheter som ger verksamhetsnära stöd kan dessutom bidra till ett mer samordnat brottsförebyggande arbete för kommuner. Flera pilotkommuner lyfter att samverkansaktörers deltagande i storföreläsningar i RBM-modellen inneburit en möjlighet att skapa gemensam förståelse och synsätt för arbetet, några pilotkommuner har exempelvis märkt av synergier i den lokala BoB-samverkan. Förstärkningsteam kan också utveckla Socialstyrelsens stöd utifrån den kunskap som en lokal närvaro kan generera. Ett fortsatt arbete med förstärkningsteam bör därför medföra att kommuners arbete mot en kunskapsbaserad socialtjänst i den brottsförebyggande verksamheten för målgruppen utvecklas.

Om socialtjänster arbetar i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, kommer det rimligen leda till mer effektiva brottsförebyggande insatser. Om socialtjänsten tidigt fångar upp barn och unga och sätter in ändamålsenliga och effektiva insatser ökar chanserna att förhindra att barn och unga hamnar i kriminalitet, vilket långsiktigt ökar tryggheten för allmänheten.

7.5 Konsekvenser av förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv

Bedömning: Arbetet med förstärkningsteam förväntas kunna ge en positiv effekt för barn och unga.

Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har varit en utgångspunkt för delegationens arbete. Barnkonventionen gäller sedan den 1 januari 2020 som lag i Sverige.¹⁷ Konventionen innehåller fyra grundläggande principer som ska vara

¹⁷ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

vägledande vid tolkningen och tillämpningen av övriga bestämmelser men samtidigt har en självständig betydelse. De grundläggande principerna handlar om förbud mot diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3.1), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) och rätten att bilda och uttrycka sina åsikter (artikel 12). Utöver de grundläggande principerna är barnets rättigheter formulerade i sakartiklar.

I den nya socialtjänstlagen anges att socialnämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Lagen innehåller också bestämmelser om att socialtjänstens verksamhet ska vara av god kvalitet och bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den nya socialtjänstlagen innebär således att socialtjänsten ska bli mer kunskapsbaserad och arbeta förebyggande för att förhindra att barn hamnar i normbrytande beteende.

Socialtjänsten har en central roll i arbetet med att förebygga brott bland barn och unga. Forskning visar att när barn tidigt uppvisar normbrytande beteende ökar risken för att en negativ utveckling fortsätter över tid. Med förebyggande insatser och ett så tidigt stöd som möjligt minskar risken för allvarlig problematik och kriminalitet senare i livet. Förstärkningsteamets stöd ska bidra till kommunernas utvecklingsarbete av god kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete, vilket antas generera positiva konsekvenser för barn.

Socialtjänster har under pilotverksamheten genom förstärkningsteam fått verksamhetsnära stöd inom olika preventionsnivåer. Stödet har bidragit till ett utvecklingsarbete lokalt med att systematiskt arbeta med att planera, genomföra och följa upp kunskapsbaserade insatser till enskilda med god kvalitet samt vid behov samverka med andra verksamheter. Barn är en särskilt utsatt grupp och det är angeläget att goda kunskaper om risk, behov och mottaglighet ligger till grund för bedömningen av planering och beslut om insats. Stödet från förstärkningsteam har i ett antal kommuner inneburit utbildning i RBM-modellen vilket i förlängningen kan antas ge positiva konsekvenser för de insatser som ges till barn.

7.5.1 Barn och ungas erfarenheter och åsikter

Enligt utredningens direktiv ska barns och ungas egna erfarenheter och åsikter tas tillvara i arbetet. Mot bakgrund av att delegationens uppdrag om pilotverksamhet med förstärkningsteam inneburit ett utforskande om ett nytt verksamhetsnära stöd från en statlig myndighet till ett antal kommuner, har delegationen bedömt att det inte varit aktuellt att intervjua barn och unga. I stället har delegationen inhämtat information genom nyligen publicerade rapporter där barn och unga berättar om hur samhället bättre kan stötta barn och unga som befinner sig i destruktiva livssituationer som till exempel kriminalitet.

I en rapport från Barnombudsmannen redogör barn för att de behöver hjälp av samhället att hitta en väg ut ur kriminalitet och att det är viktigt att ta reda på de bakomliggande orsakerna till att unga begår brott.¹⁸ Frihetsberövade barn och unga lyfter i en annan rapport från Barnombudsmannen att deras uppväxt generellt varit otrygg och framför allt varit präglad av våldsutsatthet i hemmet. De beskriver att de saknat stöd av vuxna och att deras utsatthet varit känd för socialtjänsten, men att möten inte lett till några konkreta insatser eller resultat trots stor utsatthet.¹⁹

I en rapport från Brå lyfter unga som vill lämna kriminella nätverk att utomstående kan påverka deras viljeriktning. Bland annat nämns kontaktpersoner inom socialtjänsten. Enligt rapporten kan ett upplevt utanförskap i samhället medföra att det kriminella nätverket fyller ett behov av tillhörighet och samtidigt ger möjlighet till försörjning. Ungas beskriver också att tillfälle att lämna kriminella nätverk kan uppstå av äldre kriminellas frånvaro. Ett flertal berättar att ett utträde ur nätverket ofta kräver att de som vill lämna försvinner helt från sin stad och lämnar alla sina sociala kontakter bakom sig.²⁰

Nu nämnda barns och ungas röster bekräftar betydelsen av att socialtjänsten arbetar förebyggande, att arbetet utgår från en kunskapsbaserad grund och att det brottsförebyggande arbetet för målgruppen har god kvalitet. Förstärkningsteamets arbete är ett sätt

¹⁸ Barnombudsmannen (2023), *"Jag hade ett vitt hjärta" Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet*, s. 15.

¹⁹ Barnombudsmannen (2025), *Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem*, s.14.

²⁰ Brå (2023), *Barn och unga i kriminella nätverk En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Rapport 2023:13, s. 80 ff., s. 86 och s. 87.

att bidra till det. Föreläsningarna och workshopparna om systematiskt arbete med RBM-modellen är exempel på aktiviteter som kan bidra till större träffsäkerhet vid val av insatser för att motverka normbrytande beteende och förhindra återfall i brott. Stödet för kommunernas arbete med SSPF och arbete med barn som avhoppare är andra exempel på aktiviteter som kan bidra till att socialtjänsten kan fånga upp barn och unga i syfte att förhindra att de hamnar i kriminalitet eller återfaller i brott. Här är även samverkansarbetet internt i kommunen samt samverkan med andra aktörer av stor vikt. Om arbetet med förstärkningsteam kan bidra till att aktörer når varandra i samverkan kan positiva konsekvenser genereras för barnen utifrån samordnade insatser.

7.6 Konsekvenser av lämnade förslag för jämställdheten

Förslag: Arbetet med förstärkningsteam bedöms i viss utsträckning kunna medföra positiva konsekvenser för jämställdheten.

I nya socialtjänstlagen framgår att socialtjänsten ska främja enskildas jämställda levnadsvillkor.²¹ I lagen anges ett övergripande mål som är normgivande för verksamhetens inriktning. Jämställda levnadsvillkor innebär att flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter, vilket till exempel kan komma till uttryck genom att den praktiska utformningen av verksamheten inte bidrar till att upprätthålla omotiverade skillnader mellan könen.²²

Inom pilotverksamheten har jämställdhetsperspektivet bland annat lyfts genom att projektet ”En blind fläck” föredragit pågående arbete med tjejer i gängkriminella miljöer i samband med en digital träff för alla pilotkommuner som anordnades av Socialstyrelsen och delegationen. Projektet startade utifrån att Göteborgs stad tillsammans med Västra Götalandsregionen såg att målgruppen varken upptäcktes eller fick stöd. Polismyndigheten deltar också i arbetet. Genom presentationen av projektet samt efterföljande diskussion har pilotkommunerna genom förstärkningsteam fått

²¹ 2 kap. 1 § SoL.

²² Prop. 2024/25:89 s. 647.

tillgång till kunskap om ett pågående utforskande arbetssätt för unga tjejer i den gängkriminella miljön.

Förstärkningsteamets stöd till kommuners socialtjänst kan vid behov bidra till mer kunskap på området vilket skulle kunna få positiva konsekvenser för jämställdheten.

7.7 Konsekvenser av förslagen för kommuner

Bedömning: Förslagen bedöms inte begränsa den kommunala självstyrelsen.

Ett fortsatt arbete med förstärkningsteam innebär en möjlighet för kommuner att få kunskapsstöd lokalt för behov som de identifierar. Stödet kan på så sätt blir mer anpassat efter lokala förutsättningar och behov vilket kan göra det mer ändamålsenligt för kommuner. Möjligheten till erfarenhetsutbyte med andra kommuner genom förstärkningsteam kan också medföra att fungerande arbetssätt sprids mellan kommuner. Om förstärkningsteamets arbete utvecklas gällande samverkan med andra statliga myndigheter som ger verksamhetsnära stöd i det brottsförebyggande arbetet, kan kommuners samlade brottsförebyggande arbete bli mer samordnat. Förstärkningsteamets arbete lokalt kan vidare tillföra Socialstyrelsen kunskap som kan användas i utveckling av det nationella kunskapsstödet. Sammantaget bör förstärkningsteamets stöd medföra att kommuners arbete för att nå en mer kunskapsbaserad socialtjänst i det brottsförebyggande arbetet för målgruppen utvecklas.

Kommunerna i Sverige har stor frihet att organisera och utforma socialtjänstens verksamhet efter lokala förutsättningar och behov. Det är dock av stor vikt att varje kommun tillgodogör sig bästa tillgängliga kunskap för att uppnå god kvalitet i sin verksamhet. Socialtjänstens ansvar för att ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete för barn och unga bedrivs är reglerad i nya socialtjänstlagen. Socialstyrelsen har sedan tidigare ett ansvar för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom socialtjänsten och ska genom kunskapsstöd bidra till att socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Att stödja socialtjänsten genom förstärkningsteam är ett nytt sätt för staten att genom

kunskapsstyrning stötta socialtjänstens organisation och innebär en möjlighet för kommuner att få verksamhetsnära stöd i den sociala barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete.

Det nya arbetssättet med förstärkningsteam innebär inte någon begränsning i den kommunala självstyrelsen. Att ansöka om och ta emot stöd av förstärkningsteam är frivilligt. Stödet ska ges inom ramen för Socialstyrelsens uppdrag och kompetensområde och möta behov i kommuners befintliga uppdrag. Socialstyrelsen kommer genom förstärkningsteam närmare kommuner och kan på så sätt anpassa stödet efter lokala behov och förutsättningar. Arbetssättet med förstärkningsteam innebär inte att något ansvar för bedömningar och beslut övertas från kommunen utan förstärkningsteamet bistår endast med kunskap och kompetens för att stödja kommuner i deras arbete. Stödet genom förstärkningsteam innebär inga nya uppgifter för kommunerna eller några begränsningar av kommunernas handlingsutrymme. Inom pilotverksamheten har Socialstyrelsen varit tydlig med dessa avgränsningar och kommunerna har uttryckt en medvetenhet om förstärkningsteamets och kommunernas roller och ansvar.

Departementsserien 2025

Kronologisk förteckning

1. Hyra anstaltsplatser utomlands. Ju.
2. Moderna – en ny myndighet för modern konst, arkitektur och design. Ku.
3. Sveriges försvarsmaterielldirektör. En ny inriktning. Fö.
4. En ny lag om unga lagöverträdare. Ju.
5. Genomförande av direktivet om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten. Ju.
6. En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor. Fö.
7. Polisens användning av AI för ansiktsgenkänning i realtid. Ju.
8. Administrativa sanktioner i socialförsäkringen. S.
9. Ett nationellt mobilförbud i de obligatoriska skolformerna och fritidshemmet. U.
10. En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor – slutredovisning. Fö.
11. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Fö.
12. Nordisk verkställighet i brottmål. Ju.
13. Rätt att installera laddpunkt hemma. Ju.
14. Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om överföring av straffrättsliga förfaranden. Ju.
15. Nya regler om aktier på multilaterala handelsplattformar. Ju.
16. Några frågor om ersättning vid gemensamhetsinrättningar. Ju.
17. Förbättrade förutsättningar för IVO – förslag för att motverka oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården. S.
18. Nya regler om ansökningsförfarandet för vissa uppehålls- och arbetstillstånd. Ju.
19. Slutredovisning av uppdraget om förstärkningsteam inom socialtjänsten. S.

Departementsserien 2025

Systematisk förteckning

Försvarsdepartementet

- Sveriges försvarsmaterieldirektör.
En ny inriktning. [3]
- En ändamålsenlig hantering av tillstånd
och tillsyn av explosiva varor. [6]
- En ändamålsenlig hantering av tillstånd
och tillsyn av explosiva varor
– slutredovisning. [10]
- En tydlig beslutsordning för
deltagande i Natos samlade
verksamhet för avskräckning
och försvar. [11]

Justitiedepartementet

- Hyra anstaltsplatser utomlands. [1]
- En ny lag om unga lagöverträdare. [4]
- Genomförande av direktivet om skydd för
personer som deltar i den offentliga
debatten. [5]
- Polisens användning av AI för
ansiktsigenkänning i realtid. [7]
- Nordisk verkställighet
i brottmål. [12]
- Rätt att installera laddpunkt
hemma. [13]
- Kompletterande bestämmelser till EU:s
förordning om överföring av straff-
rättsliga förfaranden. [14]
- Nya regler om aktier på multilaterala
handelsplattformar. [15]
- Några frågor om ersättning vid
gemensamhetsinrättningar. [16]
- Nya regler om ansökningsförfarandet för
vissa uppehålls- och arbetstillstånd.
[18]

Kulturdepartementet

- Moderna – en ny myndighet för modern
konst, arkitektur och design. [2]

Socialdepartementet

- Administrativa sanktioner
i socialförsäkringen. [8]
- Förbättrade förutsättningar för IVO
– förslag för att motverka oseriösa och
kriminella aktörer inom hälso- och
sjukvården. [17]
- Slutredovisning av uppdraget
om förstärkningsteam inom
socialtjänsten. [19]

Utbildningsdepartementet

- Ett nationellt mobilförbud i de
obligatoriska skolformerna och
fritidshemmet. [9]